

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1906

Ny följd * IX årg.

Häft. 1

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

LYDIA WAHLSTRÖM: Lärdomar af den kvinliga rösträttsrörelsen.
HILMA BORELIUS: Amalia von Helvig.
O. A—G: Nyår i Gagnef.
Litteratur: S—D, Åtten af Klint af Adelaide Nauckhoff. — F. E., Norsk
och dansk skönlitteratur. I.
Från kvinnovärlden. Tyskland.
De kvinliga rösträttspetitionerna. Namnunderskrifter.

Enastående

med hänsyn till sina egenskaper att verka direkt välgörande på den mänskliga organismen, såsom fördelande vid blodstockningar, lindrande vid fall af värk, sveda m. m. samt på samma gång vara det kraftigaste antiseptiska medel till att hålla sår rena och friska och hafva en mängd hår- och hudsjukdomar väsentligen af **yttre skador, lindrande af värk och hosta**, såsom **SALUBRIN** för **hvarvt är allt större användning** till behand- ling af **Salubrin** tillhandahålles i Paris-, Specei- och Färgaffärer. Partilager hos **GEIJER & C:o, Stockholm.**

Anonser för DAGNY

upptagas af

fröken **Ingeborg Bergström**, 31 Östermalmsgatan 31.

Riks. Tel. 97 83.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrif- biträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, före- läserskor, gymnaster m. fl.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och ylle- stramalj, passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serverings- dukar m. m.** Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

5 REGERINGSGATAN 5.

Barnens Vän.

Illustrerad veckotidning för barn. 30:e årg. 1906.

Barnens Vän redigeras af S. St. med bidrag af flere barnvänner, korta betraktelser af kyrkoh. *Hammarsten*, prof. *Kolmodin*, missionsföre- ståndaren *Lindgren*, pastorerna *Montelius*, *Lagerfelt* och *Sahlén*, samt skolföreståndaren *Aberg* m. fl. På första sidan intages en plansch, som hänsyftar på söndagens text i söndagsskolan.

Utkommer hvarje vecka med ett *åttsidigt* nummer på ett godt papper med vackert tryck;

innehåller förutom förenämnda betraktelser goda och kristliga be- rättelser, *längre* och *kortare* skildringar från *naturen* och *historien*, från *barnvärlden* och *missionsfälten* samt hvad eljest kan vara nyttigt och intressant för de små;

illustreras rikligen med omkring 200 vackra och lärorika *planscher*, *fotografier* och *teckningar*;

kostar för år vid *direkt* beställning hos **Fosterlands-Stiftelsens För- lags-Expedition**, Stockholm, då 3 till 9 ex. tagas 1 kr. pr ex.; då 10 till 24 ex. tagas 75 öre pr ex. För 25 ex. och däröfver endast 60 öre för helt år, *postportot inberäknadt*. På *posten* är priset 1: 25 pr ex.

Samlare af prenumeranter på *posten* erhålla kontant provision, då postkvitto å minst 6 ex. insändes till Expeditionen, 15 öre för hvarje ex., och då prenumeration skett å 12 ex. och därutöfver 20 öre pr ex.

Alltså 25 ex. för 15 kr.

Vi önska fästa hrr **Lärares** och **Arbetsgifvares** uppmärksamhet på, att de i en god barnetidning hafva ett kraftigt medel att inverka bildande och förädlande på det uppväxande släktet samt motverka den dåliga litteratur, som nu rikligen utbjudes och åstadkommer så stor skada på just de unga. **Profinummer** sändes gratis.

Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition,
Stockholm 3.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen depone-rad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Finska Linnemagasinet, Birger Jarlsg. 18,

rekommenderar sitt lager af **Hellinnevaror**, såsom **Duktyger** i en mångfald vackra mönster, fullt jämgoda med utländska, men betydligt billigare. **Lakans- & Örngottslärfter, Kniep- & Applikationslärfter. Linnestramalj, Handdukar, Badlakan, Badkappor** samt de mycket omtyckta **Kejsarmattorna** m. m.

OBS.! Tammerfors Linnefabriks välkända och hållbara fabrikat.

SCHWEIZERBRODERIER.

Hvita broderade Remsor, Väfnader, Spetsar m. m. Absolut största urval, billigaste priser. Rikt profsortiment till landsorten. **Broderiaffären, 24 Kommandörsgatan**
1 tr. (hörnet af Sbyllegatan).

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS.! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

— Allt arbete utföres noggrannt och af bästa material. —

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. Gust. Pettersson,
52 Drottninggatan 52.

Aug. Magnusson

44, 46 & 48 Vesterlånggatan 44, 46 & 48

31 & 33 Stora Nygatan 31 & 33

(ingång endast från Vesterlånggatan)

STOCKHOLM

Min nya Afdelning

för

Hvita varor

erbjuder odisputabelt största urval af:

Duktyger, Handdukar, Linnelärfter
och alla slags **Hvita Väfnader.**

Almedals, Norrköpings (Tuppen) och
Gamlestadens samtliga **Väfnader**
ständigt på lager till *fabrikspris.*

Då helt stycke tages lämnas *extra rabatt.*

All slags Linnesömnad och Märkning
utföres *omsorgsfullt* å egna Atelierer.

För **Utstyrslar** ovilkorligen bäst och billigast.

Solida varor. Största urval.
Billigaste priser.

Aug. Magnusson,

STOCKHOLM.

*Sverige
Sociala frågor*

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

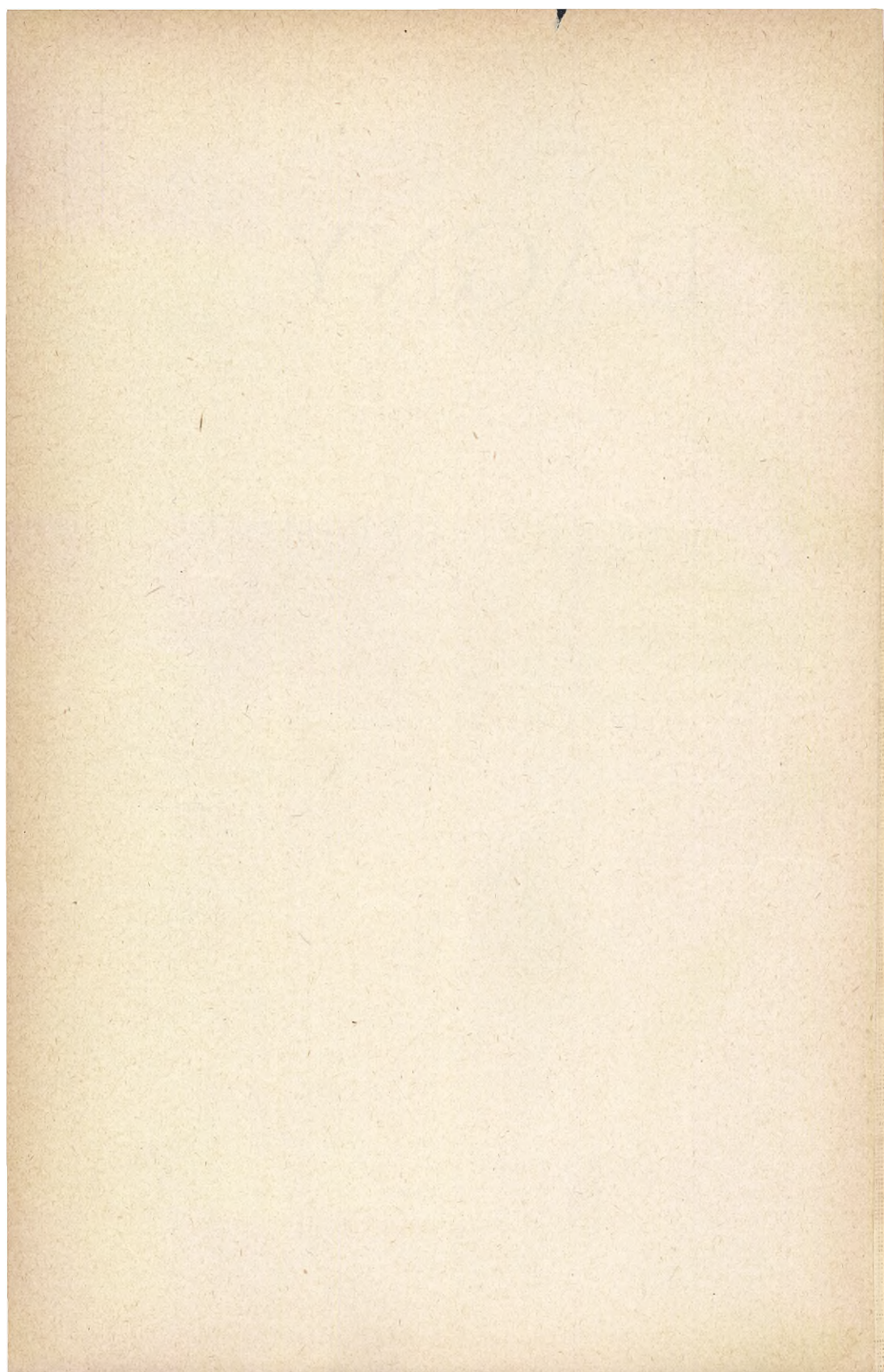
UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

1906

STOCKHOLM
AFTONBLADETS TRYCKERI
1906

Lärdomar af den kvinliga rösträttsrörelsen.

Följande rader äro nedskrifna under intryck af studier i den anglosachsiska rösträttsrörelsens historia och återgifva till största delen afslutningen på ett anförande vid rösträttsmötet i Stockholm den 3 maj 1905. Halft omedvetet för mig själf kom det att ligga ett slags »ve de besegrade» bakom orden. Sedan dess ha världshändelserna hopat sig, och dagspolitiken erbjuder nu ett åskådningsmaterial för studier, sådant vi icke haft maken till sedan Napoleonstiden. Den nu pågående lifliga petitionsrörelsen för kvinnans rösträtt är, äfven den, i stort sedt en återverkan af dessa händelser, och den visar, glädjande att säga, att de svenska kvinnorna därur dragit samma lärdom, som med hvarje dag allt starkare tycks tränga sig på hela vårt politiska lif, nämligen att *endast de efterblifna varda de besegrade.*

Egendomligt nog tycks det emellertid icke som om den nuvarande regeringen riktigt insåge sanningen af denna sats, hvilken dock, enligt vårt förmenande, för en liberal styrelse borde synas själfklar som ett axiom. Man hade hoppats, att denna regering skulle våga draga konsekvenserna ur sina egna teorier om rättvisa och anse, att hvad vi nu förnämligast behöfva äro de stora synpunkterna. Men den skrifvelse, som statsminister Staaff å regeringens vägnar uppläste till svar å de petitioner om kvinnans rösträtt, hvilka af fyra olika deputationer den 13 sistlidne december framlämnades till k. maj:t, visar tillfyllest, att de små parti-hänsynens förfäktare icke äro till finnandes endast bland första kammarens ultra-konservativa ledare. En »slutgiltig» och »genomgripande» lösning af rösträttsfrågan ha vi alltså icke att vänta från denna ministär, som dock, enligt hvad det liberala partiet förmenar, blifvit tillsatt på detta program.

Då sålunda anhängarna af kvinnans politiska rösträtt kunna berömma sig af att vara de enda, som i rösträttsfrågan icke svikit de frisinnade idealerna, borde det bland dem icke råda någon tvekan om taktiken. Långt ifrån att regeringens hållning skulle

på dem inverka förlamande, bör den tvärtom blifva dem en signal till allt ihärdigare kamp. Den kvinliga rösträttsrörelsens historia har härvid åtskilliga nyttiga lärdomar att gifva.

* * *

Hvad som frapperar vid en öfverblick af den kvinliga rösträttsrörelsen i England och Amerika, är först och främst de principer, hvarpå man grundar den. Hur praktiska amerikanarne än må vara — för sina unga historiska traditioner ha de dock en vördnad, som förefaller oss gränsa till principrytteri, och det är icke möjligt att tala om rösträtt i någon amerikansk stat, utan att utgå från »declaration of independence», oafhänghetsförklaringen af 1776, som bl. a. förklarar, att alla människor äro skapade att vara likar och med vissa oförytterliga rättigheter, till hvilkas be-tryggande styrelser äro inrättade, hvilka härleda sin makt från de styrdas samtycke och icke kunna till sammansättningen ändras annat än i enlighet med dessa principer.

Likheten mellan denna oafhänghetsförklaring och franska revolutionens förklaring af de mänskliga rättigheterna är ju påtaglig; den är äfven naturlig, eftersom de båda öst ur samma källa, nämligen upplysningstidens, särskildt Rousseaus åsikter. Lika påtaglig är också dessa åsikters omedelbara tillämplighet på den kvinliga rösträtten. I själfva verket kan man säga, att denna i Amerika har den stora förmånen att grunda sig omedelbart på just de principer, hvarpå landets förvaltning i sin helhet hvilat. Faktiskt söker sig också hvarje nytt rösträttskraf i Amerika, vare sig »kvinligt» eller ej, tillbaka till denna källa, och motståndarne till dylika kraf känna sig alltid ganska besvärade af att sålunda, blott och bart genom sin opposition, på visst sätt nödgas förneka konsekvenserna af grundlagsstiftarnes vördnadsvärda verk. Aldrig framträdde heller amerikanarne mer inkonsekventa och mindre till sin fördel, än då det gällde negrernas rösträtts-sak, som efter slafkriget af republikanerna trumfades fram »quand même». Då var det icke längre tal om *mänskliga* utan endast om *manliga* rättigheter, och där kvinnorna hänvisa till oafhänghetsförklaringen, svara de abolitionister, hvilka förut, så länge kvinnans rösträttsfråga icke varit aktuell, varit som ifrigast vid försvaret af denna, att det härvidlag måste gälla endast sådana, som icke kunde erhålla beskydd utan rösträtt, nämligen negrerna; kvin-

norna hade ju däremot just i männen sina naturliga beskyddare! D. v. s., man resonerar icke längre med »naturliga, oförytterliga rättigheter, lika för alla», utan med *klassintressen*: den som förefaller att ha starkaste intresset af att äga dessa rättigheter, han bör också ha dem, de öfriga få vänta. »När negern har fått sin rösträtt, blir det er tur», sade den store liberale folktalaren Horace Greeley till kvinnorörelsens förkämpar.

Men negern fick sin rösträtt, och kvinnorna fingo vänta... Hvarför? Man hade icke gärna kunnat som försvar för att negern föredrogs ha panna att hänvisa till någon den hvita kvinnans intellektuella eller moraliska underlägsenhet, ty äfven de, som kämpade som ifrigast för negerns rösträtt, visste till fullo, att någonting okunnigare, råare och mera i saknad af moralbegrepp än negererna vid denna tid icke fanns bland Förenta Staternas medborgare. Att den rösträtt man så brådstörtadt gifvit dem, i ett par stater användes på det sätt, att man efter några år var tvungen att inskränka den till skydd för statens kassor och privat äganderätt, är också ett faktum, som just icke hedrar de amerikanska statsmännens förtänksamhet. Det är å andra sidan ett faktum, att åren efter kriget medförde ett uppsving i de amerikanska kvinnornas uppfostran och utveckling, sådant som knappast något annat land sett maken till. Statistiken af år 1900 visar tydligt, att de amerikanska kvinnorna i fråga om högre bildning äro männen öfverlägsna, såsom också naturligt är i ett land, där de flesta manliga krafter lockas till affärsvärlden. Se här ett par fakta:

I de högre läroverken 58 % flickor, 42 % gossar. 39,000 kvinliga studenter mot 22,000 manliga. 70 % af folkskolans lärarkrafter kvinliga etc.

Att Förenta Staternas kvinnor i genomsnitt äro nyktrare och sedligare än männen, har heller ingen förnekat. Hvarför nekar man dem då rösträtt?

Innan vi öfvergå till besvarandet af denna fråga, låt oss först kasta en blick på utvecklingen i England!

I statsförfattningsfrågor äro engelsmännen utan tvifvel ännu mera praktiska än amerikanarna. Den engelska »Declaration of rights» är helt enkelt en samling lagar, men bjuder icke på allmänna resonemanger öfver dessa, och det är ju engelsmännens evärdliga stolthet, att franska revolutionens idéer, som äljest tryckt sin prägel på de flesta europeiska författningar, gått England spår-

löst förbi, eftersom engelsmännen redan långt innan Montesquieu och Rousseau sågo dagen, hade sin lagbundna frihet. Äfven en så liberal man som Stuart Mill säger, då han 1866 kommer med sin första motion om kvinnans rösträtt, följande nyktra ord:

»Jag menar icke, att politisk rösträtt eller någon annan offentlig funktion är en abstrakt och oafhärdelig rättighet och att det vore en personlig orätt mot någon att undanhålla honom denna rätt. Det är att fullkomligt missförstå min argumentering, om man tror, att detta är min åsikt. Jag förordar rösträtt för kvinnorna endast på grund af att jag anser det vara i öfverensstämmelse med vårt eget intresse. . . att de få denna rätt».

Ovillkorligen förefaller det, som om Stuart Mill här, för så vidt han ansluter sig till någon bestämd statsrättsteori, motiverar sitt rösträttsbehof med *statsintresset* — en åskådning, som i de amerikanska debatterna om kvinnans rösträtt verkligen också kommer fram hos en och annan medlem af det demokratiska partiet, men alltid föranleder, att den kätterske förfäktaren där-af blir kallad till ordningen med kraftiga hänvisningar till författningens bibeltext, oafhängighetsförklaringen. Det är, som bekant, denna teori, hvilken betraktar rösträtten som en funktion i statens tjänst och därför anser, att den förhandenvarande statsmakten har rätt att af dess utöfvare kräfva särskilda kvalifikationer, ungefär som för ämbeten, om också icke af så speciell art. Att engelsmännen faktiskt aldrig antagit teorien om rösträtten som en mänsklig rättighet, det framgår också däraf att, trots all deras »frisinthet», full allmän rösträtt ännu icke är genomförd i England, om än ställningen i praxis ligger den allmänna rösträtten bra nära. Där gäller nämligen det s. k. bostadsstrecket, som gör egen bostad, förhyrd eller icke, till villkor för rösträtt.

Hvilka teorier man nu än i England må ha antagit som grundval för krafvet på kvinnans rösträtt — faktiskt är, att hon vid de senare rösträttsreformerna alltid fått stå tillbaka, först 1867, för industriarbetarne och sedan, 1884, för jordbruksarbetarne. Alltid har det gällt: dessa först; sedan kommer er tur. Och för hvar gång har det visat sig, att kvinnornas ställning, långt ifrån att vinna något på rösträttens utsträckning, faktiskt blifvit än sämre. De orepresenterade bli ju alltid för att kunna erhålla sin rösträtt beroende af de representerades nåd, och ju flera dessa representerade då äro, desto flera herrar att vända sig till och desto färre kamrater att vara solidarisk med, hvilket ju måste

göra bristen på politiskt inflytande endast desto farligare och mera kännbar.

Härtill kommer emellertid den kända iakttagelsen, att »det bättre alltid är en fiende till det bästa», att halftva reformer ofta förhindra de hela, eftersom på deras genomförande alltid följer en stillastående period, då man tröttnat på vidare bråk i saken.

Ju färre individer, som stå nedom strecket, dess mindre ha de därför någon utsikt att observeras af de lyckliga, som nått fram. Och att ensam stå nedom strecket, d. v. s. i detta fall tillsammans med barn, dårar och brottslingar, det måste också högst betydligt minska kvinnans anseende och inflytande som samhällsmedlem.

* * *

Vi ha sett, att utvecklingen, trots den påtagliga olikheten i teorier, i stort sedt varit densamma i England som i Amerika. Hvad är det, som alltjämt ställt dessa länders så högt bildade och samhällsintresserade kvinnor nedom strecket? Jag tror, att man här förnämligast kan peka på två orsaker:

Dels ha de olika täflande partierna aldrig kunnat beräkna till hvilket parti kvinnorna såsom röstberättigade skulle sluta sig.

Dels och framför allt har frågan om kvinnans rösträtt för männen varit en känslosak, hvilkens afgörande berodde på hvars och ens olikartade erfarenheter i hans hemlif.

Båda orsakerna sammanhånga med hvarandra mer än man måhända tror. Stuart Mills iakttagelse, att de flesta män icke känna andra kvinnor än sina hustrur har ännu sin fulla giltighet. Men till de kvinliga medlemmarne af sina familjer stå män vanligen snarast i ett instinktivt förhållande, och hur skulle de då öfver hufvud taget kunna göra sig något begrepp om kvinnors ställning till samhällsfrågor och partier? Häraf de konservativas fruktan, att kvinnorna samt och synnerligen skulle följa de »radikala omstörtarna», och de liberalas fruktan, att de skulle skapa ett »klerikalt parti», som det heter med en från Frankrike importerad tankegång. Häraf det ständiga talet om hur Gud anvisat kvinnan hennes särskilda område, nämligen hemmet, hvilket hon egentligen aldrig får öfverskrida, om hon icke vill riskera sin kvinlighet; däraf också detta sätt att tala, som om icke blott alla kvinnor vore gifta, utan också alla dessa gifta kvinnor under hela sitt lif vore mödrar och mödrar till mycket små och hjälplösa

barn. Häraf också denna märkliga riksdagspoesi, besläktad med de öfliga skåltalen för kvinnan, hvilka ju allesammans, om de vore riktigt ärliga, borde sluta som den äkta mannens skål hos fru Lenngren:

»Min hustrus skål, för det hon ej är här!»

Det är dessa tal, där kvinnan är »drottningen i hemmet, furstinnan i söndagsskolan, ängeln i våra hjärtan», men af all makt måste skyddas för det offentliga lifvet, som en senator från Georgien uttalade sig, då frågan om kvinnans rösträtt var före i amerikanska kongressen 1887. Från samma debatt härrör också ett naivt erkännande af att män, när det gäller kvinnofrågan, hvarken kunna eller vilja resonnera med hufvudet. Det är denna gång en senator från Massachusetts, som har ordet:

»Det är omöjligt att frigöra sig från en viss grad af känsla, när man öfverväger denna fråga. Jag hyser medömkan med den man, som kan betrakta hvilken fråga det vara må rörande kvinnans inflytande med affärsrämsighetens kalla, torra logik. Hvilken man kan, utan motvilja, vända sina tankar från minnet af en kär gammal farmor eller en bortgången älskad moders milda ord och smekande hand till föreställningen om en kvinlig fredsdomare eller polis? Jag för min del önskar, när jag kommer till mitt hem, — då jag lämnar den skådeplats, där männen täfla med hvarandra om denna lumpna världs s. k. belöningar — jag önskar ej att mottagas med någon kvinlig politisk beskyddares manliga famntag, utan att få möta en sann kvinnas allvarliga, kärleksfulla blick».

Men på samma gång — hvilket misstroende till kvinnan och kvinnans natur och till familjelifvets förmåga att locka henne! Det är, som om man ansåg, att så fort man icke genom lag stängde alla vägar för henne, skulle hon genast för politiken öfvergifva sin »drottninglika» kallelse; som om kvinnorna icke skulle hålla af sina familjer, annat än om lagen tvingade dem därtill, eller hålla sig hemma, annat än så länge ingen plats för dem fanns utanför hemmet! Tydligen tror man kvinnan härvidlag om mycket starkare politiskt intresse än mannen, ty hon skulle ju icke nöja sig med att, som de flesta män, i lugn och ro läsa ledarna hemma och så rösta en gång hvart tredje år; hon skulle tvärtom själf skriva i tidningar, tala på valmöten och företaga agitationsresor!

Hvad ha vi nu att lära af alla dessa erfarenheter, som delvis redan ha och ännu mera komma att upprepa sig i vårt eget lands rösträttshistoria? Först och främst att icke förlita oss på partier eller tro, att vi kunna obetingadt vinna dem genom att ansluta oss till de respektive rösträttsteorier dessa förfäktat. Ty grunda vi vårt rösträttskraf på teorien om de mänskliga rättigheterna, som liberalerna själfva påstå sig hylla, finns ändå ingenting, som hindrar dem från att be oss uppoffra vår egen sak för att i stället arbeta för dem, som — hvem vet — i en framtid till tack komma att hjälpa till att utestänga oss. Och grunda vi vårt kraf på statsintresset finns intet, som hindrar de konservativa från att säga, endera att vi ännu ej äro till fyllest kvalificerade, eller ock att vi redan äro tillräckligt representerade genom våra män och bröder, åt hvilka vi dock aldrig veta oss ha gett detta uppdrag.

Med klar blick för ställningen skrifer också den outtröttliga ledaren för den kvinliga rösträttsrörelsen i England, Lydia Becker:

»Jag har aldrig tviflat på, hvilket som var framåtskridandets parti, men jag tror, att hvad vår fråga beträffar, så hafva Tories och liberalerna ända till på sista tiden — såvida de ej äro det ännu — båda varit så hjälplöst på efterkälken, att det icke varit stor skillnad mellan dem, och jag tror icke, att liberalerna såsom parti vilja lägga två strån i kors för kvinnornas intressen och önskingar eller taga ett steg för att skaffa dem rättvisa. Då detta är min fasta öfvertygelse, måste deras tal om liberalism och kärlek till en på folkets medverkan grundad styrelse och deras principer om rättvisa låta som hån och kunna ej vinna min sympati. Det som är en upphöjd princip, när det gäller män, blir en nyck, om kvinnor fordra att få draga nytta däraf. Det liberala partiet är mera medgörligt, det är allt; och en del af dess medlemmar gifva oss ett snällt, till hälften förakfullt gillande».

Det ligger utan tvifvel icke så litet vemod bakom dessa resignerade ord, men så hade ock miss Becker, då hon nedskref dem, en bitter erfarenhet att stödja sig vid. Den slutsats hon drar af sina erfarenheter blir också, för att nu med en lindrig förändring begagna sig af ett gammalt ordspråk — den att »bra kvinna hjälper sig själf».

Tvifvelsutän måste också kvinnorna hjälpa sig själfva på ett vida enigare sätt än någonsin männen det gjort. Så länge vi icke uppträda nära nog alldeles enhälligt, skall man alltid slunga

oss i ansiktet, att majoriteten af kvinnor icke önska rösträtt. Så har man gjort i England och Amerika, fast kvinnornas petitioner om rösträtt där i dimensioner vida öfverträffat alla de manliga rösträttspetitionerna.

Hvarför måste då vi på visst sätt inlägga mera arbete än männen i vår rösträttskamp? Helt enkelt därför att vi ha starkare krafter än de att kämpa mot. Visserligen tro vi ju inte som en del af våra motståndare, att vi strida mot Gud och naturen, ty trodde vi det, då skulle vi genast nedlägga kampen i full förvisning om dess lönlöshet. Vi äro nämligen, åtminstone att döma af våra motståndares synbara fruktan för vårt framträngande, kanske rent af något vissare än de om dessa höga makters seger här världen. Men ha vi icke Gud och naturen till motståndare, så ha vi dock människens föreställningar om Gud och naturen, d. v. s. mycket af deras religiösa och kvinnopsykologiska föreställningar att bekämpa, och dessa höra ju till de gamla helgade områden, dem man gärna vill ha i fred.

* * *

Ha kvinnorna då verkligen förlorat pieteten för hem och familjelif, eftersom de i så mångt och mycket visa sig afvika från dessa häfdvunna föreställningar när de själfva få ett ord med i laget angående sin bestämmelse? Eller är det icke snarare så, att vi i stället söka göra verklighet af Geijers ädla ord:

»Det fordras känslan af det enskilda välordnade lifvets hela oskuld, det fordras känslan af naturens egen rättthet och enfald för att kunna förstå det minsta af den konstiga byggnad, som kallas stat».

Geijer jäfvade icke dessa ord, då han senare, utan någon som helst fruktan för konsekvenserna af den personlighetsprincip han så varmt omfattade, förklarade kvinnor berättigade att rösta, fast han ansåg, att de, såväl som präster och lärare, frivilligt för uppfostrarkallets skull borde afstå från sin rätt. Ty är det icke just »naturens egen rättthet och enfald», som placerat män och kvinnor i samma värld, i samma stat, i samma hem? Är det icke onatur att betrakta kvinnorna såsom en särskild klass i motsats mot t. ex. arbetare eller medelklass? Det är icke naturen, som anvisat könen skilda sfärer, men väl har naturen gett dem skilda anlag och uppgifter inom samma sfär, och jag är viss om att vi fylla naturens bud bäst, om vi här som på

andra områden gifva så stort svängrum som möjligt åt de speciella anlagen. Först på det sättet kunna vi komma till klarhet om hvad som bäst passar den ena och den andra. Först på det sättet kunna vi också uppnå den samhällets demokratisering, hvarom förfäktarne af den allmänna rösträtten så mycket tala. Amerikanerna uttala icke sällan en viss leda vid denna demokratisering, och vi kunna ej undra därpå med det korrupsionssystem, som hos dem i det politiska lifvet är rådande. Men utan tvifvel gjorde man klokt i att vänta med förkastelsedomar öfver systemet tills slutstenen är satt på detsamma genom framsläppandet af den hälft af medborgare, som nu är utestängd. Innan vi verkligen äga en fullt demokratisk representation, är det för tidigt att klaga öfver demokratiseringens följder.

Än om demokratiseringen kommer att få till följd, att sakkunskapen inom riksdagarna minskas och i följd däraf riksdagarna själfva förlora i betydelse? Utskottsvalen inom vår egen riksdag visa redan i betänkelig grad, hurusom partierna där betyda mer än sakkunskapen, hvilken dock just inom utskotten borde vara den ensam bestämmande. Följden häraf kan till sist icke blifva annat än att makten allt mer lägges i den hand, där sakkunskapen måste vara till finnandes, nämligen regeringens.

Men för kvinnorna kan knappast en farligare situation tänkas, än om denna öfverflyttning af en del af riksdagens makt till regeringen skulle få passera, innan de fått den ringaste medbestämmningsrätt öfver representationens sammansättning. Kvinnan blefve nämligen i så fall icke lämnad ens i samma ställning som förut, utan »från den, som icke hafver», blefve taget »också det hon hafver». Situationen blefve för kvinnan faktiskt sämre än den nu är, eftersom regeringen då, konsekvent fortgående på den bana, som regering och riksdag tillsammans redan nu inslagit, skulle komma att småningom tillägna sig reglerandet af det ena efter det andra af de områden, som hittills mera varit lämnade åt det enskilda initiativet och därför lättare åtkomliga äfven för kvinnlig omdömeskraft och erfarenhet. Vi ha ju sett, hur skolväsende och sociala frågor redan nu alltmer dragas under statens hägn. Men på detta sätt blir ju området för »kvinnans stilla inflytande» allt mera minskadt. Och finge en blifvande regering öfvervägande socialistisk anstrykning, hvilket knappast är otroligt, så komme ju staten antagligen att göra intrång äfven på hemmets och hemuppfostrens område. Men i en sålunda vederbör-

ligen maskuliniserad stat komme Demosthenes' naivt cyniska ord om grekerna åter att få gällande kraft: »Taga vi oss hustrur, så är det för att få dugliga hushållerskor och barnaföderskor»; några andra uppgifter blefve nämligen i så fall knappast kvarlämnade åt kvinnan.

Att förekomma en dylik tillbakagång, beror dock framför allt på kvinnorna själfva, och härvidlag är icke allt, ja icke ens det förnämsta sagdt genom ropet på kraftigare agitation. Det finns ett annat ord, som mindre passar för torgen och gatorna än för det inre lifvets stillhet, men som, därest man en gång fått ögat därpå, kvarstår för blicken med något af allvaret i Amiels yttrande, att »blotta aningen om en plikt är bildande». Det ordet heter *sjülfuppfostran*.

Lydia Wahlström.

Amalia von Helvig.

För hvar och en, som har moraliskt skönhetssinne, för hvar och en, som har sinne för *skön mänsklighet*, är Amalia von Helvig en bekantskap värd att göra. Hennes tryckta bref- och dagboksutdrag ge tillfälle därtill. Det är de, som ge värdet åt Henriette von Bissings bok om henne. Ty biografens psykologiska anmärkningar äro af enklaste slag och ge ingen totalbild. Amalia von Helvig förtjänar verkligen att man gör sig en fylligare bild af henne än den, som följer med etiketten »Göthes väninna» i Tyskland och »Geijers väninna» i Sverige. Hon är mer än hufvudet högre än sin samtids bekanta kvinnor. Hur ofri förefaller icke bredvid henne en Karoline Schlegel, kastande sig ur den ene mannens armar i den andres. Hur torftig fru von Stein. Hur öfverspänd Charlotte von Kalb. Hur uppjagad och tillgjord Bettina von Arnim.

Och hvilken elastisk jämvikt mellan de olika sidorna af hennes väsen, mellan hennes konstnärsdrift och hennes direkt »kvinliga» kallelse. Hel och osöndrad var hon. Målarinnan, som kopierar Dürer och skrifver konstkritiker öfver bröderna Boisserées samling i Heidelberg, och husmodern, som försilfrar nötter och kläder granen med äpplen och pepparkaksgubbar för

barnens julglädje, skaldinnan, som diktar grekiska idyller och gammaltyska legender, och modern, som syr på en babyutstyrsel med en packe linne bredvid sig, framstår lika enkel och omedelbar i de bref, hon efterlämnat. Goethes bekanta utrop, då den unga flickan visade honom de första sångerna af »Die Schwestern von Lesbos» och han fick veta, att hon skrivit dem utan att veta hvad det versmått hon begagnat, hexametern, var: »Das Kind hat die Hexameter gemacht wie der Rosenstock die Rosen trägt», kan användas som motto för hela hennes litterära och konstnärliga verksamhet. Icke så, som skulle hon icke arbetat. Hon såg klart följderna af en fladdrande diletterism. Under ungdomsåren i Weimar gör hon vid utarbetandet af en dikt den träffande anmärkningen i sin dagbok, att ytlighet, brist på uthållighet, skrämmar kvinnorna från sträfvan efter verkligt konstnärsskap. Och hon anför som exempel Angelika Kaufmann, som skapar de älskligaste gestalter, men på hvilka än ett hufvud, än en arm sitter oriktigt fäst. Amalia von Imhoff var fri från själföferskattning och den fruntimmersfåfånga, som icke är mindre tarflig vid skrifbordet än framför spegeln. Men hon var medveten om, att den konstnärliga sträfvan var henne ett lifsbehof, lika outrotligt som behofvet af kärlek och hemlycka.

* * *

Hennes tidigare barndom hade varit en solskensidyll med fädernegodset Mörlachs ståtliga park och trädgårdar till ram, med en högt älskad, konstnärligt begåfvad far till ständigt sällskap. Vid hans arbetsbord hade den blifvande författarinnan gjort sina första lärospån i skrifkonsten och den blifvande målarrinnan först handskats med färger — på faderns palett. Knappt 15 år gammal blir hon efter familjens flyttning till Weimar och faderns död som äldsta dottern af fyra syskon sin mors stöd. Moderns älskvärda, vinnande väsende förenar sig hos henne med mormoderns viljestyrka, denna mormors hvars klara ögon sågo rakt igenom omgifningen, och som besvarade en Goethes poetiska utgjutelse till fru v. Stein, hennes äldsta dotter: ». . . Süsser Friede, komm', ach, komm' in meine Brust!» med bibelspråket: »Frid efterlämnar jag åt Eder, min frid gifver jag Eder», etc.

Amalia läser grekiska för Jacobi och tjusas af Homeros. Af målaren Heinrich Meyer, Goethes vän, får hon handledning i teckning. Vid en hoffest uppträda Amalia och hennes mor från

hufvud till fot höljda i grått flor som skuggor från Stygens strand, och öfverlämna af Amalia författade hyllningsverser till hertiginnan Louise. Anonymiteten blir snart röjd, och följden blir Schillers vänskapsfulla intresse och den nu 18-åriga Amalias anställande som hofdam. Schiller kommer inför den poetiskt begåfvade Amalia von Imhoffs huldt blomstrande, ungdomliga uppenbarelse icke ihåg sina egna teorier om hvad som höfves och icke höfves kvinnan. Han blir hennes personliga vän, råder och uppmuntrar, förmår henne att debutera i hans Musenalmanach, ja, skämtar med hennes blyghet att först vilja uppträda endast under pseudonym. »Männerlogik»! —

Författarskap, målning, musik, hofstjänst, hemlif, dela Amalia von Imhoffs tid och intresse. Hennes dagbok berättar den ena dagen om en maskeradbal med idel figurer ur Schillers dramer, kostymerade efter hans egen anvisning, den andra om en déjeuner eller tébjudning, som den unga hofdamen själf ger, än om en förtrolig afton hos Schillers eller »Tante Stein», än om en privatkonsert hos Gøthe. Teatern, under Gøthes régie, är en hofvets stående förlustelse. Ibland spelar man sällskapsspektakel, och Amalia uppträder som jungfrun af Orléans. En annan gång berättar dagboken om en predikan eller ett konfirmationstal till Weimars unga prinsessa af Herder, som Amalia varmt uppskattade och vid hans död 1803, kort efter det hon förlorat sin mor, sörjde som en personlig vän.

Till Weimar flockades alla slags framstående personer som gäster på längre eller kortare tid. Dit kommer Jean Paul. Dit kommer 1803 Madame de Staël. Men till henne känner Amalia v. Imhoff ingen dragning, hennes lidelsefulla, obehärskade väsen berör henne som osympatiskt och oskönt.

Ansvarer för de sina, förhållandet till de yngre syskonen och modern, för hvilken hon, den starkare och djupare naturen, hyste något af en sons skyddande ömhet, mognade tidigt Amalias karaktär. Hennes för en ung flicka enastående frihet att samtala och korrespondera med män — och hvilka män! — vidgade lika mycket hennes lifsuppfattning som hennes intelligens. Tvånget att dela sig, mängden af förströelser och rikedom af intryck framkallade hos henne en medveten sträfvan att bevara sin personlighet, samla sig. Det, som skulle smulat sönder en annan, mindre allvarlig natur, bidrog att göra henne mera hel.

Den behagliga och talangfulla unga hofdamen hade flera

beundrare och friare. 1802 förlofvade hon sig efter kort bekantskap med den svenske officeren (egentligen tysk, men född i svenska Pommern) Carl von Helvig. 1803 gifte de sig, men Amalia stannade tillsvicare i Weimar för att vårda sin sjuka mor. Först 1804 — fru v. Imhoff hade under tiden affidit — förde Helvig sin hustru, en spädd dotter och Amalias två systrar med sig till Sverige.

Enligt Malla Silfverstolpes anteckningar har Amalia v. Helvig för henne erkänt, att hon bundit sig vid Helvig mindre af kärlek än af förtroende till hans karaktär och tacksamhet för hans kärlek, ja, att hon egentligen hos honom sökt skydd mot sitt eget hjärta och en annan man, den begåfvade och intressante men lättsinnige diplomaten Friedrich Gentz. Denne hade vistats i Weimar i slutet af 1801. Amalia verkade på honom som en uppenbarelse. Han skref i sin dagbok, efter några dagars bekantskap med henne, att han trodde sig stå inför en genomgripande förändring i sitt lif. Då var han gift men skildes snart, i början af 1802, från sin hustru.

Det medvetna själslifvet öfversätter icke alltid rätt hvad det omedvetna säger. På känslområdet förstå vi ofta icke oss själfva förr än efteråt, då själfbevarelseinstinkten redan längesedan fört oss, liksom med förbundna ögon, förbi en kritisk punkt. Så förstår man lätt, hur Amalia kunde säga till Malla Silfverstolpe, att hon hyst böjelse för Gentz, men på våren 1803 kunnat skriva till Helvig om honom: »Jag har för honom aldrig känt det, som man brukar kalla kärlek... hans person är ingenting för mig... Mitt intresse för honom är helt och hållet af intellektuell art». Gentz verkade stimulerande på Amalia, han förstod hennes individualitet bättre än någon annan. »Bei einem Blick war er in mir zu Hause», säger hon i sin dagbok. Men han var en man »uden midtpunkt». Så kom under år 1802 den svenske officeren Helvig till Weimar. I honom lärde hon känna en bottenärlig, viljefast natur, en man, som från de tarfligaste lefnadsomständigheter sträfvat sig fram genom egen duglighet. Skicklig fackman, begåfvad uppfinnare på artilleriteknikens område, hade Helvig vetenskapliga intressen äfven i andra riktningar, särskildt för grekisk arkeologi. Han hade denna tid personliga förbindelser med många af Tysklands främsta vetenskapsmän. Den hårdhet i karaktären, som sedan framträdde hos honom, yppade sig icke hos älskaren, och den tyngd och

dysterhet, som senare motgångar och erfaren orättvisa i tjänsten framkallade, hade ännu icke lagt sig öfver hans väsen. Amalia talar i brefven 1802—1803 ofta om hans »Heiterkeit». Hans karaktär vann hennes fulla tillit. Därför vann hans kärlek hennes tacksamhet, ja, hon såg i den en vink, en skickelse. Hon stod emellan två mäns kärlek. Hos den ene fann hon den intellektuella sympati, som en intelligent kvinna så högt värderar, men en olikhet i lifsriktning, som skulle förstöra hennes lycka, om hon blef hans. Hos den andre trodde hon sig skola finna ett säkert skydd, en stilla, trygg hemlycka. Honom valde hon. Hon räddade sig från en annalkande farlig lidelse genom att binda sig vid en man, som hon högaktade och ville älska och därför också trodde sig älska.

Amalias och Helvigs bref under förlofnings tiden äro af största intresse. Vanliga »kärleksbref» äro de icke alls. Han berättar henne hela sin lifshistoria, sin fattiga barndom, sin kunskapsörst och sträfvan framåt. Hans karaktär gör här ett intryck af ädel manlighet. Amalias bref visa, hur viktigt det var henne att vara säker om hans gillande och sympati för hennes ideella intressen. Ett besök i Dresden har gett nytt lif åt hennes målning, och hon talar om de impulser, det gifvit henne. Hon frågar åter och åter, om Helvig verkligen vill ha henne, sådan hon nu en gång är. Hon kan endast göra den man lycklig, som tänker nog frisinnadt för att unna henne en fri utbildning och ett ohindradt umgänge med de människor, som hon för den behöfver. Tydligen anar hon, att han ej rätt förstått, att konsten var henne något vida allvarligare än ett odlande af sina talanger på lediga stunder.

Åren 1804 till 1810 vistades Helvigs båda i Sverige, och där föddes deras båda söner. Helvig pröfvade växlande lycka. Han blef 1807 generalfälttygmästare, men genom 1809 års revolution blef hans ställning osäker, då han ej tillhört revolutionspartiet. Amalias hälsa led af det hårda klimatet, och hon blef 1810 på det strängaste tillrättad af läkare att söka luftombyte. Med sina tre barn och sina båda systrar lämnade hon Sverige våren 1810. Trots sitt alltid vakna intresse för naturens och människornas egendomligheter hade Amalia dock i Sverige haft en landsflyktings känslor. Hvilken förändring att från Gøthes Weimar komma till Gustaf IV Adolfs Stockholm! Liksom hon i det karga vinterlandet tränade efter sitt hemlands yppiga vår,

så tynade hon af den torftiga näringen för sitt andliga lif. Den nya vårfloden i Sveriges litteratur hade nyss börjat stiga, då hon första gången lämnade Sverige, och hon kände den ännu ej.

I Heidelberg, där hon mestadels vistas med sin familj, återfår Amalia lifskraft och alstringskraft. Hon målar och hon skrifver med lif och lust. Det är hennes mest produktiva tid. Hon lefver åter i en miljö, som delar hennes intressen. Hon umgås i Heidelberg med Voss, far och son, bröderna Boisserée, Cornelius, Fouqué. Det är en rik tid, fast hon därunder förlorar sin lilla dotter. Helvig skrifver allt mera sällan och allt mera dystert och sänder inga pengar. Amalia måste försörja hela familjen med sitt skriftställereri. Hon skrifver de hjärtligaste bref till sin man, saknar att ej få vara hos honom i hans svårigheter, då hon väl vet, hur svårt han har att meddela sig med andra än med henne. Men han vill, att hon skall stanna.

Så mjuk och varsam, så grannlaga och osjälvisk hon än är, tar Helvig anstöt af hennes »okvinligt» verksamma lif i Heidelberg, då han 1813 kommer dit. Han har då för alltid lämnat sina allt mer intrasslade förhållanden i Sverige. Småningom blifven allt mer isolerad och bitter, kommer Helvig till henne med anspråket på att vara icke blott hennes medelpunkt, men hennes allt. Han är oresonlig, svartsjuk, ogillar hennes samarbete med Fouqué, hennes litterära korrespondens o. s. v.

Detta var tydligen en kris i deras förhållande. Amalia, för hvilken den s. k. kvinliga envisheten var främmande, gaf fogligt efter för hans önsknigar. Men det synes af hennes bref, att hon ifrågasatte skilsmässa, då han yttrat förnärmande misstankar. Hennes klarhet och upphöjda lugn kommo honom att ångra sig i ena som andra fallet. Med oinskränkt förtroende lämnade han henne det brydsamma uppdraget att ordna hans affärer och alla hans förhållanden i Sverige. Och 1814 reser hon dit, åtföljd af system Louise och båda gossarna.

Malla Silfverstolpe hade redan under deras första vistelse i Sverige blifvit systrarnes förtrogna vän. Och det blef nu hon, som kom att sammanföra Amalia med Erik Gustaf Geijer.

* * *

För den, som läst Amalias bref till Helvig åren 1810—1812 är det tydligt, att vissa yttranden af Amalia, dels om kvinnans uppfostran och ställning, dels om sitt eget förhållande till mannen,

citerade i Mallas memoirer (enligt M. G. i Nord. Tidskrift 1904, 6 h.), äro förlagda till oriktig tid. Malla låter henne (enligt Nord. Tidskrift) redan 1808 säga, att kvinnans krets borde inskränkas inom huslighetens helgade område — tydligen en åsikt omfattad par *dépit* — och att de begåfvade kvinnorna äro *olyckliga* undantag. I samma sammanhang låter hon henne förklara kärleken för en chimär. Ja, hon låter henne på tal om sitt giftermål direkt säga, att hon nu vet, att Helvigs kärlek var en illusion. Allt detta är efter krisen i hennes förhållande till mannen fullt naturligt och psykologiskt förklarligt 1814—1816, icke 1808.

Däremot beriktiga Mallas memoirer den förut öfverallt gängse oriktiga uppgiften (ännu hos Molin Nord. Tidskr. 1904, 1 h.) att Amalia von Helvig redan 1815 skulle varit i Uppsala och gjort Geijers bekantskap. Först den 10 mars 1816 kommo systrarna Imhoff med de två små gossarna Helvig till Uppsala. Här i Uppsala, som Mallas gäst, får Amalia för första gången i Sverige känslan af att vara *hemma*. Man åhör Geijers historiska föreläsningar, man beser i Atterboms och Geijers sällskap den ena dagen biblioteket, den andra domkyrkan. Om aftnarna råkas man åter. Man musicerar, äro än hos d'Albedyhlls, än hos Wrangels. Geijer blir varm af sin egen musik. Han blir hänförd på katedern. »Jag har ej lefvat ett lif, som liknat dessa månaders, då dagen upptogs af snillrika samtal, och natten till större delen med att skrifva föreläsningar, som äfven hon skulle höra», säger Geijer i sina »Minnen» om denna tid. Amalia hade icke trott, att det fanns »sådana svenskar», som hon nu i Uppsala lärt känna, berättar Malla.

De första dagarna af april, just då systrarna Imhoff skulle rest tillbaka till Stockholm, blefvo Amalias båda gossar sjuka i skarlakansfeber. Bernhard, älsklingsbarnet, dog den 9:de april. Amalias djupa sorg påkallade de nyförvärfvade vännernas, Atterboms och Geijers, verksamma deltagande. Påsken inföll strax därefter. Då skref Geijer till Amalia det bref, som af hennes tyska biograf orimligt nog förlägges till 1815, fast innehållet tydligt syftar på Bernhards död och Amalias sorg. Den förlängda vistelsen i Uppsala — Bror Helvig var länge sjuk — och särskildt det gripande dödsfallet knöt de personliga banden så mycket fastare. Geijer och Atterbom voro dagligen tillsammans med systrarna Imhoff hos Malla, ofta om förmiddagen, alltid på aftnen. Malla var oändligt intresserad, men ofta besvärad, då hennes

man, David Silfverstolpe, ingalunda uppskattade detta ständiga sällskapslif. Det personliga bandet mellan Geijer och Amalia var mycket starkt redan vid Bernhards död. Men känslorna blefvo genom den enas sorg och den andres deltagande ännu vekare — och farligare. Den hjärtegodas Malla tycker, att Geijer är en kall fästman, som aldrig talar om sin frånvarande fästmö. »Okänd var hon för Malla, men det gjorde henne dock ondt, då hon såg *honom* så helt och hållet upptagen och förtjust i det närvarande. Amalia och Geijer hade så obeskrifligt roligt af hvarandras sällskap — men huru skulle de bära saknaden däraf!» Detta var Mallas anmärkning angående Eriksdagen 18 maj, då Geijer af väninnorna firats med blommor och verser, gråtit af rörelse och morgonen därefter gett Amalia dikten »Nattvandrarén»:

»Så är den härligaste dag förliden!

Hur snart, hur snart! Hvarför är du så flyktig, o tid?
Kan ingen glädjekalk dig rusa, Att du på vingen hvilar och
förgäter Vid klangen af ett hjärtas melodier Att ila fort?...

Det förefaller märkligt nog, att Geijer tre dagar efter denna Eriksdag kan skriva ett smekande och skämtsamt bref till fästmön och lugna henne med afseende på hennes »Imhoffska lilla jalousie», som för öfrigt var riktad på Louise v. Imhoff, icke på Amalia. Men det var nog »de bonne foi» och »jesuitismen» i satsen: »Hennes äldre syster är mig intressantare, och hon må väl ej inge dig någon farhåga?» var nog icke afsiktlig. Man måste äfven här skilja på medvetna och omedvetna känslor.

* * *

Föreställningen, att vigseln såsom sådan är det till fyllest grundläggande för ett äktenskap, har man nu börjat lämna, för att antaga uppfattningen, att den sinnliga kärleken är den riktiga grundvalen. Äktenskapets innehåll fattar man för öfrigt på samma sätt som förut. Nattrock och tofflor kunde bäst symbolisera männens föreställningar om hemlycka. Ro och lugn, icke samarbete och personligt själsutbyte, är det mannen söker hos sin *hustru*. »Ett lyckligt äktenskap» är det, som förverkligar denna andliga nattrockstrefnad. Krafvet på andligt samlif i äktenskapet är männen — jag talar nu inte om de få undantagen från regeln — alltjämt främmande.

Föga underligt då, att Geijer på sin tid, när han några månader före sitt bröllopp råkar en högt utvecklad kvinna, med

godt samvete och intet ondt anande följer sitt intresse och sin sympati, så långt de föra honom. Intelligens och känsla kunna icke skiljas — minst hos Geijer. Icke blott skrifver han sina föreläsningar med tanke på, att Amalia skall höra dem. Hon inspirerar honom till både dikter och musik. Än mer — han gör för henne själsbikter om sig själf, sin karaktär, sin religiösa känsla, dem han aldrig skulle tänkt på att göra för Anna Lisa. De få bref, man känner från honom till Amalia, äro mycket karaktäristiska i detta afseende, jämförda med fästmansbrevet till Anna Lisa.

Mallas memoirer meddela många små betecknande drag från den gemensamma samvaron. Hon försvarade mot Geijer och Amalia dels franska revolutionen, dels 1809 års statshväfning och anmärker på tal därom: »Nu voro Amalia och Geijer alltid af samma tanke!»

Den 1 juni skedde systrarnas uppbrott från Uppsala. Något senare for Geijer till dem på Alby i Södermanland för att taga afsked af resenärerna — de skulle snart för alltid lämna Sverige. Från Alby for han — till sitt bröllop! Malla var längre på Alby, i förtrolig samvaro med systrarna, »anade all den smärta, Amalia skulle erfara, och grät med Louise», som öppet talade med henne om sin oro öfver »Amalias oinskränkta tillgifvenhet för Geijer».

De stycken af Anna Lisa Geijers memoirer, som af A. L. Molin meddelats i Nordisk tidskrift 1904, ge en klar belysning, där man förut var hufvudsakligen hänvisad till gissningar, om Geijers förhållande till fästmon å ena sidan, till Amalia å den andra. Framför allt får man den vackraste bild af personlig adel hos de båda kvinnliga parterna. I denna känslokonflikt stå *de* högt öfver den man de båda älska.

»Deras (Amalia och Geijers) afsked på Alby... hade varit ömt och smärtsamt», säger fru Geijer, »och gjorde klart för dem båda, huru djupa rötter deras sympati slagit». Hon berättar, hur hon vid hans hemkomst fann honom sig lik. »Kanske ännu ömmare än förr, som om han velat göra bot både inför sitt eget samvete och min ovetenhet». Några dagar före bröllopet, som stod 6 juli, fann hon vid ordnandet af Geijers saker »en stor röd plånbok, innehållande bref och biljetter af en okänd hand, de flesta med »Amalia» under, skrifna på tyska... Jag läste och läste; det svindlade för mina ögon; jag blef lam till kropp

och själ; jag kunde ej tala, ej gråta; jag måste gå till sängs och var som förintad». Upptäckten framkallade »uppträden af ömma försäkringar, oro, ånger och försoning».

De ord fru Geijer, enligt Molin, skref natten till 7 sept. 1836, fem år efter Amalias död, visa att Anna Lisa Geijer själf var en sällsynt fin och själf full personlighet och äro på samma gång det vackraste eftermäle åt Amalia.

»Jag har genomläst fru Helvigs bref — hvilka bref! Af en sådan kärlek har ingen man på jorden gjort sig förtjänt. — Hurudan var min? Ren, innerlig, trofast och liflig, men tillika egennyttig, opröfvad och anspråksfull. — Hvad begärde hon? Ett sant andligt deltagande, en sinnesförmålning, hvarpå hennes egenskaper, snille och bildning kunde göra anspråk. Jag — begärde det samma i min obeskrifliga enfald, utan att ana, hvad som å min sida brast för fullbordandet af denna harmoni. Först genom upptäckten af hennes kärlek och hennes bref blef det mig klart, hvad jag var. Hvilken sorg! Huru många bittra tårefloder sköljde ej mina heta kinder dessa de så kallade Flitterwochen — tillbringade under nytända förhoppningar, nedslående jämförelser, rädda aningar, uppmuntrande kärleksbetygelser; i alla dessa senare såg jag blott en kropp utan själ, hvarvid jag ofta för mig själf kände feberaktiga rysningar och en alltid otillfredsställd längtan efter detta *något*, som adlar dessa njutningar till en ren harmoni kropp och själ emellan». I Erik Gustafs tröstande bemödanden att ställa henne tillfreds såg hon »blott det ömmaste medlidande, förenadt med den för mig så nedslående förtjusningen öfver mina yttre behag. Det föll liksom fjäll från mina ögon. I min förtviflan önskade jag mig i hennes ställe långt borta öfver hafvet med *hans hjärta*, hans andliga umgängelse till tröst. Hvad hvar jag nu? Hvad många afundats mig — *hans hustru*». Geijer lofvade snart frivilligt, att Anna Lisa skulle få läsa alla bref, han fick från eller skref till Amalia. »Ack, han höll sitt ord; många bref kommo ännu, som innehöllo malört för mig; jag fick läsa dem alla, äfvensom dem, som han skref till henne — huru väl minns jag ej med hvad känslor».

Som dokument till erotikens utvecklingshistoria äro dessa Anna Lisas anteckningar af intensivt intresse för hvar och en, som förstår hvad han läser.

Geijers umgänge med sin fästmo hade endast innehållit smek och kyssar. Han hade försäkrat henne, att just sådan hon var,

»intet lärd, intet mångkunnig, intet annat än god och kärleksfull och söt», just sådan ville han ha sin fästmö och hustru. Efter upptäckten af hans förhållande till Amalia fann hon honom visserligen vara alldeles lika mot henne, som han alltid varit, men — hon hade nu sett, hvad en kvinna *kunde* få af honom och kunde ge honom. Enligt den härskande uppfattningen — då och nu — borde Anna Lisa i sin ungdom och fägring känt sig som den erotiskt öfverlägsna i förhållande till den 40-åriga Amalia och hade ingen anledning att ta saken tragiskt. Hur kunde Geijers andliga samlif med en kvinna sju år äldre än han själf kollidera med hans förhållande till den vackra 26-åriga flickan, som fångslade hans sinnen? Hos den ena söker han näring för sin själ, den andra blir hans hustru. All right! Hvad är att anmärka?

Anna Lisa var nog själf full, nog sedligt förfinad att känna Erik Gustafs ömhetsbetygelser och »förtjusning öfver hennes yttre behag», som en brännande förödmjukelse, sedan hon sett och jämfört, hvad *hon* var för honom, hvad hon ägde af hans *själ*, med hans förhållande till Amalia.

Anna Lisa talar innerliga ord om Amalia: »Din enda lycka var att här på jorden vara hans skyddande genius; du uthärdade att lefva, då lifvet var dig en plåga — för hans skull; din ärelystnad var att vara honom nyttig, din tröst att någon gång få några skrifna rader af hans hand, som sade, att du ej var glömd.

En sådan kärlek är oegennyttig, gudomlig och kan ej annat än vara den Högste behaglig. Hvad har jag att sätta emot allt detta? Visserligen mycken kärlek, mycken trohet, men ingen kraft att försaka, och utan den komma vi ej långt. Men dig har jag att tacka för mycket, oändligt mycket. Om den sinnesstämming, hvarmed jag i dag slutat läsningen af dina tårbegjutna bref, kunde följa mig lifvet igenom — hjälp mig du att utbedja mig kraft därtill, du som så väl visste, huru kärlekens kval smakade».

* * *

Då hon lämnat Sverige, blef Berlin Amalias stadigvarande hem. Helvig hade gått i preussisk tjänst. Deras senare äktenskap blef så harmoniskt, som det var möjligt efter hvad som föregått, och som Amalias starka pliktkänsla kunde göra det. Hans bref till henne, när de äro skilda, äro tacksamma och hjärtliga och

tala med intresse om hennes arbete, hennes öfversättning af Fri-thiofs saga och hennes målning, då hon är i Dresden. För öfrigt skriva de båda kort och mest om praktiska angelägenheter.

Han uppskattade henne. Hon var den, som knöt honom samman med andra människor och gjorde deras hem till medelpunkt för en angenäm och intelligent krets. I hemmet uppväxte ännu en dotter. Däremot dog deras yngsta flicka, född 1821.

1825 råkar Geijer Amalia i Dresden, och hon visar honom galleriet. Han går under hennes ledning omkring där »med en egen känsla midt emellan höra och se». Amalia hade varit den, som öppnat hans ögon för den bildande konsten, säger han i sina »Minnen». Han fann henne »förändrad och likväl densamma, till sitt inre lika rik. Jag har ej känt någon rikare för sina vänner, ännu mer genom hjärtat än snillet, ingen mer ägnad att omkring sig sprida lycka, och som, själf ej lycklig, dock kan så nedkalla den omkring sig. Hvad har jag ej henne att tacka för!»

»Allt är inom oss och kommer inifrån, men allt yttre verkar blott så vidt som vi förmå eller vilja upptaga det i oss — så skapar själen sin värld. Alltid kunna vi sägas vara lyckliga, när vi hålla oss uppe bland lifvets bränningar, ty det, som för människan förblir oantastligt utifrån, är hennes samvete och hennes vilja.» Så skref Amalia en gång från Heidelberg till Helvig i Sverige. Föga anade hon, hvilka lidelsens och lidandets brottsjöar, hon ännu hade att genomkämpa. Föga anade hon, att hennes lifs rikaste lycka och hetaste kval väntade henne i detta Sverige, som hon efter sex års vistelse lämnat som en främling. Men hon gick det allt härligen igenom. »Det, som för människan förblir oantastligt utifrån, är hennes samvete och hennes vilja.»

Hilma Borelius.

—*—

Nyår i Gagnef.

Vi voro komna att fira nyår i Gagnef.

Nyårsdagen ingick med strålände sol, ljus, blågrön himmel och 30 graders kyla. 30 grader var för oss Stockholmsbor något storartadt och bidrog att öka högtidsstämningen. Där kommer

kyrkfolket i långgattu. Ett kyrkklädt folk »i skinande hvita kläder» ser man ej alla dagar. Skinande hvita skintröjor och skinnkjolar, nya ljusa skinnförkläden, röd kant på kjolen och stora vallmoröda lufvor eller också halsdukar; sådan är kvinnornas högtidsdräkt om vintern. Detta kyrkfolk måste te sig som bara sagor om forntid för den, som ser det första gången.

Där kommo de, några raka och ståtliga med stark, spänstig gång, andra små böjda med hufvudet och den röda lufvan starkt framåtlutande, som om de voro färdiga att falla framöfver för hvarje steg.

Borta vid vägkröken höll morgonsolen till och passade på att i en glimt mellan de gråhvita björkstammarna öfvergjuta alla förbigående med sitt guldflöde, för att ögonblicket efteråt låta dem falla in i en helt annan färgskala.

På närmare håll uppstod en ljusstrid mellan pälsarnas och snöns hvithet. Endera af dessa skimrande storheter måste ge vika. Än lyste skinnkläderna strålände hvitgula mot den en aning violetta snön, än kastade färgerna om; pälsarna i ljusaste guldtön voro dock mörkare än den bländhvita, gnistrande snöytan.

Gubbarna begagnade ej sina pälsar. Lugna och betänksamma kommo de, iklädda sina svarta långrockar. Hurtiga unga kullor i skintröjor och svarta kjolar skyndade förbi, röda och frusna om kinderna. En och annan släde for fram i ilande fart. Fort klevo gubbar och gummor ur, och släden svängde muntert om och bort i byn, medan vi ett kort ögonblick hunno fägna oss åt den vackra synen och prisa den lilla fasta gula märren af fjordras.

Vi pälsade på oss, vi också, för att gå i högmässan. Men när vi väl kommo ut och fingo känna på den friska luften och solskenet måste vi först göra en tur uppåt långgattu. Där, bland björkarna, hade samlats stora skaror af fåglar. Domherrar flögo i långa kast och deras röda västar bröto sig bjärt mot den grönbå luften. Talgoxar och snöskator fladdrade massvis emellan träden. Det var riktigt nyårsmuntert i långgattu.

I kyrkan gingo vi de gammaldags trapporna upp till orgelläktaren, dels för att där uppifrån se folket, dels för att ej störa gudstjänsten, då vi kommo något sent. Folket i Gagnef är som allt dalfolk mycket kyrksamt. Men nu voro dock bänkarna ganska klent besatta. Där var mest karlfolk och en stor skara ungdom. I de bänkar där de gifta kvinnorna bruka sitta, funnos endast några gummor här och där. Detta var ej för den skarpa köldens

skull. Det var nog så, att mödrarna voro hemma och styrde med sina barn, för att få dem väl mätta, rena och fina till klockan tre, då den stora barnjulfesten skulle börja.

Framme i koret stodo redan två väldiga julgranar, en på hvar sida om altaret. De voro starkt solbelysta, och emellan dem och det förgyllda altarskåpet stod kyrkoherden i mässhake. Detta gaf en glad samverkan af gudstjänst, natur och solljus; ännu mer när en talgoxe kom flygande och satte sig i ena granen, för att strax lyfta och sätta sig på altarskåpet och så åter till granarna i solljuset.

* * *

Precis klockan tre voro vi åter i kyrkan. Denna gången gingo vi in genom sakristian och togo plats längst uppe i koret med utsikt öfver hela kyrkan.

Granarna voro tända och kyrkan upplyst. Tänk ej på tråkigt enformiga gasramper med långa linieräta ljusräckor och granna stjärnor. Tänk på långspiriga, trearmede ljusastakar, sådana de vuxit i skogen, och på guldisiga obestämda ljuspunkter i vaga linier hela kyrkan utefter och på helgdagsklädda barnskaror i granna färger. Ett färgspel, som förde tanken till allt hvad starkast och ursprungligast vara kan af alla slags färgsammanställningar. Endast engelskt rödt, den starkaste, mest maktägande af alla färger, och därtill svart och hvitt, sådant det blef i detta milda, dallrande gula ljusdunkel. En absolut frånvaro af blått och grönt. En färgsymfoni som brusar af ljusskimmer.

Barnen, glada, varma och förväntansfulla, upptogo nästan kyrkans hela midtelparti. Deras fullkomligt onervösa ansiktsuttryck, där de sutto bredvid hvarandra i oändliga rader, kom mig att känna det så som om detta passerade för länge, länge sedan, och att det endast var vår tidsmedvetna närvaro, som drog det in i nutiden.

Pojkar och flickor sutto bredvid hvarandra, skola vid skola med lärare och lärarinnor ytterst i bänkarna. Fäder och mödrar höllo sig denna dag vackert åt sidorna eller längre bort i kyrkan. Det var en fröjd att se de småkloka, jag skulle vilja säga, barnamogna ansiktena — gossarna pigga — flickorna mera runda och allvarliga i kinderna, men lif öfverallt, och ögon som titta och tindra af förnöjelse,

Ty detta är en väldig barnfest!

Det må väl vara högtidligt att, iklädd sina bästa kläder, sitta i kyrkan och därtill få frågor af själfva kyrkoherden och till sist bli bjuden på jultraktering. Sådant händer inte mer än en gång om året.

En talarstol var ställd öfverst i gången. Kyrkoherden höll först bön och sedan, som han kallade det, lektion öfver orden: »Frid på jorden». Den gick i raskt och friskt tempo, denna lektion; de hurtigt framställda frågorna besvarades af små spåda barnarösterna, som ofta behöfde ett uppmuntrande »högre» för att göra sig hörda. Barnen sitta alla i brinnande längtan att få en fråga, och deras små upphettade händer viftade så fort de voro säkra på svaret, eller stannade dröjande på halfva vägen, i hopp att tankarna skulle klarna under tiden.

Efter slutad lektion ljödo gamla psalmmelodier, barnsligt gällt och skärt vers efter vers, sammansmältande med belysningen till något fullkomligare än någon storstadsbelysning och de sublimaste sångkörer mäktat åstadkomma.

Till sist kom jultrakteringens stund. Skollärarna hämtade från sakristian stora brickor med kakor och bullar. Hvert barn fick en bulla, en kaka, en karamell och ett julkort. Det var allt! Och ändå var detta festens glanspunkt. Mödrarna lutade sig ännu längre fram för att se, och barnen sågo ändå rödare och lyckligare ut, när de stoppade ned sina skatter i kjortelsäckarna eller långade karamellerna genom många små varma händer, innan de nådde den rätte ägaren. Äta upp något på stället kunde inte komma ifråga. Det måste först visas hemma och vederbör-ligen beundras.

Ännu en sång och barnfesten var slut. Där blef ett lif och ett stim i kyrkan, innan hvar och en fick rätt på sina barn och fick dem väl ombonade i schalar eller inpackade i slädar.

Vackert var det också att komma ut ur kyrkan. Hvarenda stuga var upplyst och alla julgranar tända. Granarna i Gagnef tändas ej på julkvällen utan först på juldagsmorgonen, för att lysa kyrkfolket till ottan. Andra gången, nyårsdagen, för att lysa folket hem efter barngudstjänsten.

Först när barnen komma hem ur kyrkan, är den egentliga julgransfesten. Då har granen tjäntsgjort två gånger till andras glädje — och nu brinner den till barnens förnöjelse så länge julljusen vara.

O. A—g.

Gagnef, januari 1905.

Litteratur.

Ätten af Klint. Anteckningar ur släktpapper af Adelaide Nauckhoff, född af Klint.

Att intresset för släktforskning och personhistoria i vår tid är lifaktigt, framgår af det jämförelsevis stora antal arbeten inom dessa områden som på de sista tiotalen år offentliggjorts. Det är med glädje man konstaterar tillvaron af detta intresse och den därmed sammanhängande stigande pieteten för släktminnen, särskildt anteckningar och bref. Långt ifrån att uteslutande hafva betydelse för ättlingarna af antecknaren eller brefskrifvaren gifva nämligen sådana gamla papper ofta ett ovärderligt material för bedömande af flydda tiders förhållanden.

Ett dylikt allmännare, rent historiskt intresse hafva i eminent grad de anteckningar, på hvilka hufvudparten af fru Nauckhoffs släkthistoria hvilat. De nedskrefvos från 1780-talet till 1839 af vice amiral Gustaf af Klint, hvares namn är oupplösligt knutet både till flottans bragder på Gustaf III:s tid och till sjökarteverkets fredliga stordåd.

Från Gustafs fader, Erik, som adlades 1805, härleda sig släktens traditioner som sjömanssläkt. Af de få bevarade uppgifterna om föregående led framgår att den, ursprungligen allmogesläkt, på 1600-talet har att uppvisa två generationer präster och slutligen en lagman, som blef far till Erik af Klint. Med honom öfvergår den till krigaresläkt.

Omutiligt redbar och lugn i alla skiften — så framstår Erik af Klint ej mindre i flottans häfder än i sonens anteckningar, som dessutom ställa i klart ljus hans förnöjsamhet och glada fromhet. I det trånga Karlskrona-hemmet uppväxte kring honom och hans hustru, Charlotte Gyllenstam, sexton barn, af hvilka de fyra äldsta sönerna jämte fadern ombord på flottan togo del i kriget med Ryssland 1788—90, den äldste, Gustaf, med utmärkelse och på en framskjuten plats.

Gustaf af Klints anteckningar meddela mycket af intresse redan från de båda första krigsåren, men i synnerhet från 1790, då han, ehuru endast nitton år, som flaggadjutant hos amiral Nordensköld ej blef utan inflytande på krigsledningen. Man kan ej undertrycka en önskan att få se dessa anteckningar fullständigt utgifna, i synnerhet som de meddelade utdragen vittna ej blott om förträfflig iakttagelse utan ock om förmåga att åskådliggöra en situation. Läs till exempel skildringen af Viborgska gatloppet, då svenska linieskeppet Dristigheten i spetsen för de öfriga bryter sig väg genom ryska flottan: »Vinden var frisk ost-

lig, himlen klar, men beströdd med lösa moln, hvilka stundom skymde solen. De ryska skeppen hade gulmålade batterier och lågo ankrade för spring med bredsidorna vända emot Dristigheten, hvars sida var rödfärgad. I samma ögonblick detta skepp med alla segel till nalkades inom skotthåll, framblänkte solen utur molnen på ett förtjusande sätt och gaf en alldeles egen glans åt Dristighetens skrof och segel. Ryska skeppen inrymdes hastigt i ett ogenomträngligt men ljust moln af krutrök och dess kulor studsade på vattnet långt bakom Dristigheten fram till den svenska linien o. s. v».

Hela denna scen står för läsaren i en underbar dager af bragd och äfventyr, som påminner om en tafla af Turner. Naturentusiasten och poeten Sköldebrand, som i ett ungdomsarbete skildrat sina intryck ombord på flottan 1789 och särskildt från slaget vid Öland, har trots sin gifna öfverlägsenhet i stilistiskt afseende ej tecknat någon bild, som bränner sig in i läsarens minne så som Gustaf af Klints ordknappa skildring, ännu fylld af det stora ögonblickets spänning.

Äfven för skildringen af Gustaf af Klints senare lif, hans verksamhet som lärare vid den nystiftade krigsakademien på Karlberg, hans deltagande i norska kriget 1814, hans kartarbeten och hans familjelif på Hamora, ligga till stor del hans egna anteckningar till grund. Utgifvarinnans sätt att begagna dessa anteckningar kan dock ej, särskildt i fråga om de äldre, betecknas som i allo lyckligt. Att minnesanteckningar upptaga i kronologisk följd likt och olik, riksviktiga händelser och små familjetilldragelser om hvartannat, är ju helt naturligt; men af en bearbetning för utgifning, sådan som den Gustaf af Klints anteckningar underkastats, väntar man sig som resultat gruppering och översiktlighet. I detta afseende felas dock åtskilligt. Författarinnan har en rikedom af intressanta saker att berätta, men de få ej alltid sin rätta infattning. Så afbrytes t. ex. skildringen af ryska kriget med en beskrifning på Chapmans gård Skärfva, i och för sig mycket tilltalande, men föga på sin plats där den står; och en annan gång följer på några notiser om tilldragelser af allmänt intresse, af hvilka den sista rör Svenska akademiens suspension, utan någon öfvergång berättelsen om hur Erik Klint med barn och blomma installerar sig på kungsgården vid Visby. Denna osäkerhet i användandet af ett rikt material är att beklaga, ty den stör intrycket af det i så många afseenden förtjänstfulla arbetet.

Gustaf af Klints personlighet är visserligen den dominerande i denna släkthistoria, men bredvid honom framstå gestalterna af hans femton syskon och deras barn, af hvilka de flesta redan skattat åt förgängelsen. Författarinnan har belysande drag och anekdoter att berätta om flertalet af dessa och lämnar äfven notiser om den nu lefvande generationen och den allra yngsta.

Arbetets öfersiktighet ökas i väsentlig grad af den bifogade stamtaflan och registret. Den typografiska utstyrseln är gedigen

och tilltalande, och de meddelade porträtten illustrera förträffligt släktkrönikan. Af särskildt intresse är den äldsta gruppen — silhuetten af Erik Klints hederliga och tunga sjöbussfysionomi med stångpiskan i nacken, sonen Gustafs fina och intelligent drag och det täcka ungdomsporträttet af dennes maka, Kerstin Akrel, efter en miniatyr af Berndes. Man bör ha detta porträtt för ögonen, då man läser om hur den allvarlige Gustaf af Klint, vid sitt första besök hos hennes far på Hamora, förälskade sig både i henne själf, då en trettonårig yrhätta, och i hennes hem, som han också till slut lyckades göra till sitt.

Totalintrycket af fru Nauckhoffs bok blir att vi fått ett nytt värdefullt led till raden af släktmonografier, resultatet af ett mång-årigt, på samma gång pietetsfullt och samvetsgrant samlarenit.

S—d.

Norsk och dansk skönlitteratur.

I.

Den danska författarinnan fru *Blücher-Clausen*, hvilken äfven i vårt land åtnjuter en mycket utbredd popularitet, har till julen riktat sina många beundrades — eller egentligast beundrarinnors — bokhyllor med ett nytt arbete: »**Sonja**. En nutidsberättelse». Glädjande att säga har förf. denna gång vikit af från de abnormitets- och skräckmotiv, som gjort tvenne af hennes senare böcker, »*Kjell*» och »*Den siste Hauge*», betänkligt osunda och öfverspända, och i stället åstadkommit något som i liffull och medryckande framställning erinrar om hennes bäst skrifna prosadikt »*Inga Heine*». Trots en alltför vidlyftig apparat — rikligen inströdda tyska och danska verser, en myckenhet italienska fraser (hvilka inte böra vara vidare roande för den publik, som inte förstår språket,) och liknande små agrémanger — är *Sonja* en intresseväckande och ganska fängslande bok. Till ämne har förf. valt tvenne kvinnors kamp om den man de båda älska. Den ena, hjältens första hustru, tvingar på dödsbädden sin make att afgifva ett löfte, som för alltid binder honom vid hennes minne. Den andra blir sedermera hans maka, men trots deras ömsesidiga hängifna kärlek står den döda ständigt emellan dem, obevekligt utkrävande sin rätt, och till slut måste den lefvande vika. Skildringen af denna slitande och tragiska konflikt är gjord med värme och finess, och läsaren följer ofta med spänning de situationer som framställas. Boken har också haft en ovanlig framgång, i det den första svenska upplagan på kort tid blifvit utsäld och en ny är under utgifning, en omständighet som ju visst inte behöfver stå i

samband med något större litterärt värde, men som i detta fall ej heller framkallats af orsaker, som ligga alldeles utanför det litterära området.

En annan dansk författarinna, som tycks rycka upp i ledet af »dem man lägger märke till», och som redan har den tillfredsställelsen, att på sin senaste boks innerpärm läsa: »utkommer ungefär samtidigt på danska, tyska och svenska», är fru *Charlotte Eilersgaard*. Tvenne af hennes böcker hafva detta år under namn af **Familjen Helwig** och **Fru Direktörskan** utkommit i svensk öfversättning på Lars Hökerbergs förlag. I förbigående sagdt är det skada att öfversättarinnan, som eljest gjort sin sak särdeles bra, förändrat originalets betecknande titel »De Værgeløse» till något så tamt som »Familjen Helwig». I fall en direkt öfversättning, af skäl som jag ej förstår, ansetts olämplig, kunde ju lätt ha påfunnits något annat, som gifvit en aning om innehållet. »De Værgeløse» är en stark och målmedveten bok, säkert, talangfullt och enhetligt skriven. Den skildrar hur en familj ur småfolket, d. v. s. den människoklass, som med yttersta ansträngning lyckas uppehålla en sorts »fattigfinhet», kämpar sig fram genom lifvet. Förträffligt tecknas brödkampens och försakelsernas olika inverkan på hvar och en af familjemedlemmarna och dessas ständigt gäckade men segslitna hopp, att hjälpen ur betrycket en gång skall komma från den rika principalen, fru Høgh, som kallblodigt bestjäl sina underordnade på deras arbetes lön, medan hon samtidigt tror sig »tjäna Guds rike» genom att underhålla ett par teologie studerande, och som soulagerar med blommor åt frun, när hon nekar mannen, affärens oumbärlige »förste man», en anspråkslös löneförhöjning. En ironi, som aldrig slår öfver i öfverdrifter, parar sig här med en icke högröstad men därför ej mindre varm sympati för »de försvarlösa», och den uppenbara tendensen tar ingenting bort af bokens konstnärliga värde.

»*Fru Direktörskan*» når enligt min åsikt icke upp till sin föregångare, men är icke dess mindre en både underhållande och väl skriven bok. Den stora publiken skall antagligen gifva den företrädet, därför att den hotande konflikten löses så tillfredsställande på slutet, och för att det hela påminner så mycket om en treflig, lagom spännande och fullt moralisk dramatisk aftenunderhållning. Kanske har dock förf. i denna bok fallit offer för det frestande i att »breda på», när hon tecknat hufvudpersonen. Episoden med den utkolporterade skandalhistorien förefaller knappast trolig, om den också gör sig rätt bra som ett medel att i behörig tid draga till och lösa upp knuten i berättelsen.

Tagna såsom ett helt vittna emellertid fru Eilersgaards båda böcker om så mycken berättartalang, att man med intresse afvaktar fortsättning på hennes skriftställareskap.

F. E.

Från kvinnovärlden.

Man hör icke sällan i våra dagar det påståendet framkastas att kvinnofrågan är utagerad eller i det närmaste så. Det är att spilla sitt krut förgäfvat, menar man, då man förfäktar en så föråldrad sak — med andra ord utgifvande af en kvinnotidskrift är en öfverloppsgärning.

Att gendrifva dessa påståenden lönar naturligtvis ej mödan. De som hylla satsen om kvinnorörelsen som en öfvervunnen ståndpunkt skulle ej låta sig öfvertygas af några på dessa blad framlagda argument, och de som tänka motsatsen — och dit hör, vilja vi tro, flertalet — behöfva ej några bevis för en självklar sak. Nej, kvinnorörelsen, satt i gång af samma naturlag som drifver fram människosläktet mot en allt högre och rättfärdigare samfundsordning, kan lika litet häjdass i sitt lopp som några andra af förhållandenas makt och utvecklingen betingade sociala hvälfningar vår tid bevittnat, och lika litet har den nått sin fullbordan. Liksom allt mänskligt har den endast med framåtskridandet måst ändra former, använda andra medel och sträfva mot nya mål.

Hur akut kvinnofrågan i själfva verket ännu är, bevisas bäst af den kolossala litteratur, som alltjämt växer upp omkring densamma. Jämte de gamla kvinnotidskrifterna, hvilka, trots svårigheter och motstånd hålla sig uppe genom åren och således visa sig icke vara öfverflödiga, uppstå ständigt nya sådana och dessutom afhandlingar, skrifter, arbeten i oändlighet rörande kvinnofrågas olika faser på olika språk. Att följa med allt detta ligger knappast inom möjlighetens gräns, ett helt bibliotek skulle behövas för att rymma det som under endast ett år skrives i ett ämne, som ju i och för sig är af den omfattning att det kan sägas innesluta allt mänskligt. De olika kvinnoföreningsorganen som utbytas mellan länderna och dessutom de rapporter, som Internationella kvinnoförbundet och andra kvinnoorganisationer årligen utsända utgöra dock en ganska god kunskapskälla för dem som vilja följa kvinnofrågas framsteg och utveckling jorden rundt.

I den årgång som nu börjas, och som är den 21:a i ordningen som utsändes af Dagny, skall under ofvanstående rubrik, med hjälp af den rika kvinno- och tidskriftslitteratur som står till vårt förfogande, oftare än förr lämnas redogörelser för hvad som händer och sker inom kvinnovärlden äfven utanför våra egna gränser.

* * *

*

En början må göras med

Tyskland,

hvars kvinnorörelse lämnar äfven för oss nordeuropéer, trots det att vår står så många steg framom våra tyska sysstrars, ett utomordentligt intressant studiematerial. Ingenstädes i världen pågår nämligen arbetet för kvinnofrigörelsen med större intensitet, med bättre skolade krafter och under fastare former än där, och de tyska kvinnotidskrifterna öfverträffa äfven andra länders i fråga om teoretiskt belysande framställningar af kvinnornas sak, äfven om dessa äro mer färgade af partihänsyn än man finner annorstädes.

Sedan många år tillbaka har Dagny stått i byte med Tysklands mest representativa kvinnoblad; först må nämnas seniorn bland dessa »Neue Bahnen», de moderatas organ, och därefter de radikalas språkrör »Die Frauenbewegung». Till dessa bör läggas de mer speciella facktidskrifterna: »Blätter des Badischen Frauenvereines» och »Monatsbericht des Vereins christlicher Lehrerinnen». Ytterligare en större publikation har förlidet år kommit oss tillhanda, hvilken lofvar ett godt utbyte, nämligen Evangeliska kvinnoförbundets »Evangelische Frauenzeitung». Dess redaktris fröken Paula Mueller lämnar i en tidningen åtföljande bilaga en redogörelse för de olika riktningarna inom den moderna tyska kvinnorörelsen, hvarur vi hämtat följande. Författarinnan går från vänster till höger.

Först nämner hon de *socialdemokratiska och proletariatets* kvinnor. De äro icke sammanslutna i en särskild kvinnogrupp utan utgöra en del af socialdemokratien. De hoppas på förverkligandet af den socialdemokratiska framtidsstaten och kvinnans frigörelse genom en fullständig likställighet med mannen. Deras representanter äro Lily Braun, Klara Zetkin m. fl.

Den andra gruppen, den s. k. borgerliga kvinnorörelsen, sammansluten i den stora hufvudföreningen »*Bund deutscher Frauenvereine*» (ordf. Marie Stritt) sönderfaller i två från hvarandra skarpt afvikande underafdelningar. Den första omfattar de föreningar, som ingå under det gemensamma förbundet »*Verband fortschrittlicher Frauenvereine*» (Minna Cauer, Dr. jur. Augspurg, M. Lischnewska, Lydia G. Heymann, Dr. Stoecker o. s. v.) den andra tillhör den stora massan öfriga förbund och föreningar sorterande under *Bund deutscher Frauenvereine*. Hit höra sådana för rörelsens hållning och utveckling viktiga föreningar som »der Allgemeine deutsche Frauenverein» (Helene Lange), »der Verein Frauenbildung-Frauenstudium» (Adelheid Steinmann), »der Allgemeine deutsche Lehrerinnenverein» (Helene Lange), »der preussische Volksschullehrerinnenverein», »der bayerische Verein für Fraueninteressen», »der deutsche Rechtsschutzverband». Hit höra äfven följande kvinnor, ordf. i ortsföreningar och i mer eller mindre grad ledarinnor äfven i vidsträcktare kretsar: Anna Pappritz, Katharine Scheven, Alice Salomon, Elsbeth Krukenberg, Helene von Forster,

m. fl. Inom denna andra afdelning finnas naturligen äfven mycket olika schatteringar från radikalt till moderat, men beträffande hufvuddragen, sträfvandet för kvinnans andliga, ekonomiska, sedliga, rättsliga och politiska frigörelse råder full samstämmighet. I skarp motsats till den förstnämnda afdelningen i denna grupp, (det s. k. »fortschrittlichen Verband») och dess ledarinnor ställa sig medlemmarna i den andra afdelningen beträffande de sexuella problemens område eller de frågor, som beröra den s. k. »nya etiken».

Angående denna splittring har en af de här nämnda framstående ledarinnorna, fröken Anna Pappritz, uttalat sig i en tysk tidning på följande sätt: »Den venstra flygeln eller den radikala kvinnorörelsen — som äger sitt centrum i »Verband fortschrittlicher Frauenvereine» och fylkar sig kring ledarinnorna fru Cauer, dr. Anita Augspurg, Marie Lischnewska och dr. Helene Stoecker — intar i fråga om sina åsikter rörande de sexuella problemen en ganska isolerad ställning. Den skiljer sig i detta afseende skarpt ifrån ett stort parti framstegskvinnor inom förbundet, hvars medlemmar beträffande den politiska rösträtten och andra fordringar, utgörande kvinnorörelsens yttersta mål, intaga en lika radikal ståndpunkt som det Cauer-Augspurgska partiet.» Vidare heter det. »Man har talat och skrivit så mycket om splittringen inom den tyska kvinnorörelsen; denna splittring äger dock ej, som man gemenligen tror, rum mellan de »allmännyttiga» föreningarna å ena sidan och de »framåtskridande» å den andra — dessa båda riktningar arbeta i godt samförstånd bredvid och för hvarandra — nej, den är rådande mellan de enskilda föreningarna, eller rättare personerna, inom den framåtskridande riktningen och delar densamma af ofvan angifna grund i två partier.»

Efter denna förklaring fortsattes förteckningen på de öfriga tyska kvinnogrupperna.

Som den tredje bland dem nämnas de kvinnoföreningar, som bildats på kristlig grund och hvilka satt sin religiösa världsåskådning som utgångspunkt för sina sträfvanden till kvinnans frigörelse. Dit höra »Der Deutsch-Evangelische Frauenbund», som utom sin utpräglade evangeliska riktning ställt sig som mål att verka för den tyska nationalkänslans bevarande, och »Der Katholische Frauenbund», tvenne stora organisationer, i hvilka flera ortsgupper, enskilda föreningar och medlemmar äro inkorporerade. Den förstnämnda af dessa kristliga kvinnoföreningar (ordf. Paola Mueller) ansluter sig till alla de kvinnorörelsens idéer, som stå i samklang med den kristligt-evangeliska åskådningen, däremot tager densamma beträffande krafvet på politisk rösträtt bestämdt afstånd från den öfriga borgerliga kvinnorörelsen. Den yngsta grenen på den tyska kvinnorörelsens vidt famnande träd är det nyss nämnda »Katolska kvinnoförbundet» med i det närmaste samma program som sin protestantiska syster.»

Så långt vår tyska sagesman. — Att det, trots axiomet om

de tyska kvinnornas efterblifvenhet, är ett väldigt socialt organisationsarbete, som pågår inom deras krets, förstär man, då man erfar, att det sammanlagda medlemsantalet i alla de här uppräknade kvinnoföreningarna uppgår till 90,000 — och då har endast det borgerliga partiets tagits med i räkningen. Utanför detsamma stå, som nämnt, de socialdemokratiska kvinnorna; ty till trots för att många af ledarna för den borgerliga kvinnorörelsen intaga en mycket framskriden ståndpunkt, finner man här som öfverallt i Tyskland samma skarpa motsats mellan socialdemokratiet och den öfriga befolkningen.

För öfrigt främjes den tyska kvinnorörelsen genom en ifrig agitationsverksamhet, för hvilken vanligen de radikala stå i spetsen.*) Omkring ett dussin kvinliga talare draga årligen från stad till stad för att tala kvinnorörelsens sak. En ifrig agitator är d:r Kaethe Schirmacher och enligt egen uppgift har hon hållit föredrag i öfver 100 städer. I de större städerna är polisen tillstädes för att passa på att allt går rätt till, berättar vår doktor. Första gången var det med ganska blandade känslor hon såg framför sig en gendarmlöjtnant och en polisbetjänt med pickelhufvan liggande vid sidan om sig. Så länge denna ligger stilla, är allt godt och väl, men det händer, att löjtnanten ger polisbetjänten en vink, han griper pickelhufvan och sätter den på hufvudet; detta är tecknet att »ordningen» är störd, lagen kränkt och mötet upplöses. I mindre städer visar man ej så stor försiktighet. Publikerna är mycket olika. På somliga platser komma endast kvinnliga åhörare, på andra äfven män, ibland i stort antal. Med tillfredsställelse annoterar föredragskan, när en borgmästare eller präst varit tillstädes; men märkvärdigast finner hon det vara, när hon upptäcker några officersuniformer bland åhörarskaran. Garnisonsstäderna äro annars de platser, där det är svårast att finna gehör.

Vid sidan af dessa propagandaföredrag hållas talrika möten och protestförsamlingar, de senare för olika ändamål och särskildt med anledning af för kvinnorna ogynnsamma riksdagsbeslut. Den tyska kvinnorörelsens framsteg äro mycket olika i olika stater. I *Preussen* ställa sig myndigheterna särdeles onådiga mot kvinnorna, detta har haft till följd, att deras organisation här blifvit i ögonen fallande fast och stridslysten, dock hittills med förhållningsvis små resultat. En motsats till de preussiska utgöra myndigheterna i Tysklands mest frisinnade stater *Baden* och *Württemberg*. Männerna här äro välvilligt stämnda mot kvinnorörelsen, till gengäld är densamma mycket moderat och utan stark organisation. Förhållandena i *Bayern* svara emot de preussiska, den syd-tyska liberalismen får vika för det katolska sinnelaget. Männerna

*) Slutet af denna uppsats är hämtad ur den danska tidskriften »Det ny Aarhundred», som innehåller en artikel med rubrik: »Tysk kvindeväggelse», ett utdrag af d:r Kaethe Schirmachers öfversikt af samma ämne i »Revue germanique».

äro ovilliga, myndigheterna och kyrkan fientliga, följden starka och talrika kvinnoföreningar, dock mindre radikala än i Preussen. På skolans område ha också de bayerska kvinnorna vunnit långt mer än sina preussiska systrar.

De kvinliga rösträttspetitionerna.

Namnunderskrifter.

I förra årgångens sista häfte lämnades en redogörelse för en del af de skrivelser som af kvinnorna inlämnats till regeringen med anledning af den väntade rösträttspropositionen. Till de då nämnda har lagts ytterligare ett betydande antal, så att skrivelserna kommit att utgöra den ganska imponerande siffran af 21 från lika många kvinnoföreningar.

En af dessa petitioner var dock ej utgången från någon viss association utan från 127 *själfständigt arbetande kvinnor inom olika kulturområden*. Då undertecknarinnornas namn i och för sig äro talande nog och utgöra ett intressant bevis för hur vidtomfattande rösträttskrafvet i själfva verket f. n. är bland Sveriges kvinnor, lämnas här en förteckning på dessa namn.

Gertrud Adelborg, förestånd. å Fredr.-Brem.-Förb:s byrå. *Ottilia Adelborg*, målarinna. *Matilda Afzelius*, f. Moll, skolförestånd. *Alfhild Agrell*, f. Martin, författarinna. *Ina Almén*, kassaförvalt. i Kvin. andelsför. »Svenska Hem». *Sofi Almqvist*, f. Hultén, skolförestånd. *Anna Glasell-Andersson*, styrelseled. i Kvin. andelsför. »Svenska Hem». *Hedda Andersson*, prakt. läkare. *Hedda Anderson*, f. Freudenthal, skriftställarinna. *Sofi Anderson*, skol- och seminarieförestånd. *Maria Aspmann*, folkskollärlarinna, styrelsemed. i Klara Barnavård. *Julia v. Bahr*, lärarinna, styrelseled. i A.-B. Sanatorievård. *Signe Bergman*, tjänsteman i Allm. Hypoteksbanken. *Anna Bergström*, lärarinna vid Musikkonservatoriet. *Emma Berlin*, *Clara Hedin*, innehaf. af firman Hedin & Berlin. *Elsa Beskow*, f. Maartman, målarinna. *Eugenie Beskow*, författarinna. *Sigrid Björklund*, fil. kand., lärarinna, skolrådsled. *Fanny Blomberg*, slöjdinspektris. *Sigrid Blomberg*, skulptris. *Ezaline Boheman*, f. Giron, ordf. i Kvin. andelsför. »Svenska Hem». *Eva Bonnier*, målarinna. *Sophie Boström*, f. Tersmeden, skolrådsled. *Anna Branting*, f. Jäderin, författarinna. *Fanny Brate*, f. Ekbohm, målarinna. *Emilia Broomé*, f. Lothigius, förestånd. för C. S. A:s byrå. *Kerstin Cardon*, porträttmålarinna. *Frigga Carlberg*, f. Lundgren, författarinna. *Elin Cederblom*, fil. kand., biträde vid mekaniskt laboratorium. *Maria Cederstiöld*, medlem af Aftonbladets red. *Anna Cramér*, målarinna. *Hedda Cronius*, förestånd. för Nya Hushållsskolan. *Lotten Dahlgren*, red. af tidskriften Dagny. *Alma Detthow*, skol- och seminarieförestånd. *Hildur Djurberg*, biträdande förestånd. vid Högre Lärarinneseminarium. *Dina Edling*, f. Niehoff, sånglärarinna. *Anna Edström*, f. d. kassör i Sthlms Enskilda Bank. *Lilly Engström*, lärarinna, skolrådsled. *Constance Elbe*, tandläkare. *Sophie Elkan*, f. Salomon, författarinna. *Elsa Eschelsson*, juris doctor, docent. *Amalia Fahlstedt*, skriftställarinna. *Laura Fitinghoff*, f. Runsten, skriftställarinna. *Maria Folkeson*, med. lic. *Gerda v. Friesen*, skolförestånd. *Annie Frykholm*, mönsterritare. *Priscilla Frykholm*, barnmorska. *Eva*

Fryxell, skriftställarinna. *Sofia L. Gumelius*, innehaf. af Annonsbyrån och Gumelius & Comp. *Sigrid Cartheim-Gyllensköld*, innehaf. af Sthlms Musikinstitut. *Malin Wester-Hallberg*, prakt. läkare. *Anne-Margrethe Hamilton*, förestånd. för Handarbetets Vänners väfskola. *Agnes Henckel*, skolförestånd. *Kerstin Hesselgren*, v. ordf. i centralstyrelsen för Hvita bandet. *Ann Margret Holmgren*, f. Tersmeden, red. i Verdandis småskriftkommitté. *Bertha Hübner*, direktis. i A.-B. Svensk Konstslöjdtställning. *Alma Hård af Segerstad*, f. Björklund, tandläkare. *Kerstin Hård af Segerstad*, fil. lic., red.-sekret. i Ord och Bild. *Anna Höjer*, f. Johnson, styrelseled. i föreningen Vaksamhet. *Anna Höjer*, skolrådsled. *Julia Jolin*, f. Carlson, red. af tidskriften Hemtrefnad. *Hedda Karlholm*, kartriterska. *Amanda Kerfstedt*, f. Holmström, författarinna. *Ellen Key*, författarinna. *Gertrud af Klintberg*, f. Bergman, medlem i Fredr.-Brem.-Förb:s kom. för lagfrågor. *Gertrud af Klintberg*, förestånd. för F. V. O:s slöjdfafdelning. *Ester Lager*, lärarinna, medlem af för. af lärarinnor och lärare vid Sveriges högre Flickskolor och Samskolor. *Selma Lagerlöf*, författarinna. *Agnes Lagerstedt*, vice värd. i A.-B. Sthlms Arbetarehem. *Inez Laurent*, med. lic., amanuens vid Karol. Institutets pediatrika klinik. *Lilly Laurent*, f. Bergstrand, ordf. i Studenter och Arbetares litteraturnämnd. *Sigrid Leijonhufvud*, bibliotekarie. *Gurli Linder*, f. Peterson, skriftställarinna. *Anna Lindhagen*, barnavårdsinspektör. *Augusta Lithner*, lärarinna, medlem af för. af lärarinnor och lärare vid Sveriges högre Flickskolor och Samskolor. *Augusta Lundin*, innehaf. af modemagasin. *Hulda Lundin*, f. d. slöjdinspektis. *Gerda Meyerson*, skriftställarinna, sekret. i för. Hem för Arbeterskor. *Cecilia Milow*, ledarinna af Kungsholmens Ungdomsklubb. *Agda Montelius*, f. Reuterskiöld, förestånd. å F. V. O:s Centralbyrå. *Hilda Myrberg*, skolförestånd. *Maria Rieck-Müller*, författarinna. *Dagmar Möller*, f. Bosse, sångerska. *Sofi Nilsson*, f. Andersson, kassaförvalt. för Klara Arbetsstuga och Skolkök. *Anna Nordgren*, målarinna. *Bertha Nordenson*, f. Kleman, styrelseled. i Föreningen Sjukvård i Fattiga Hem. *Anna Norstedt*, f. Munthe, målarinna. *Augusta Palmquist*, assistent vid Svenska Hydograf. Biolog. kommissionen. *Ellen von Platen*, husägarinna. *Stina Quint*, redaktis. *Anna Hierta-Betzius*, vice president för det Internationella Kvinnoförbundet. *Anna Roos*, ordf. i Kristliga För. af Unga Kvinnor. *Mathilda Roos*, skriftställarinna. *Anna Maria Roos*, författarinna. *Hildur Rusén*, skolförestånd. *Eva Sack*, Handarbetets Vänners direktis. *Ellen Sandelin*, med. lic., prakt. läkare. *Anna Sandström*, skol- och seminarieförestånd. *Carin Scholander*, f. Nyström, medarbetare i Universella Broderskapet. *Wilhelmina Skogh*, direktör. *Emma Sparre*, f. Munktell, målarinna. *Gerda Sprinchorn*, bildhuggarinna. *Eugenie Steinmetz*, f. Brummer, skolförestånd. *Alma Sundquist*, prakt. läkare. *Gerda von Sydow*, lärarinna, ordf. i Svenska Lärarinnornas Pensionsförening. *Hilda Thegerström*, f. d. ordinarie lärare i Musikkonservatoriet. *Gurli Uff*, f. Åberg, f. d. skådespelerska. *Valborg Ubrich*, försäkringsinspektör. *Charlotte Wahlström*, landskapsmålarinna. *Clara Wahlström*, lärarinna, led. af fattigvårdsstyrelse. *Lydia Wahlström*, fil. dr., studierektör vid Ählnska skolan. *Ingeborg Walin*, förestånd. för Högre Lärarinne-Seminariets hushållsskola. *Anna Kjerryman*, f. Wahlenberg, författarinna. *Anna Wallenberg*, f. von Sydow, husägarinna. *Elisabeth Warling*, porträttmålarinna. *Anna Whitlock*, skolförestånd., Styrelseled. i C. S. A. *Ellen Whitlock*, korr. sekret. i Svenska Kvinnornas Nationalförbund. *Sophie Whitlock*, f. Forsgrén, husägarinna, styrelseled. i Fredr.-Brem.-Förb. *Maria Widebeck*, mönsterritare. *Matilda Widegren*, bitr. förestånd. för Statens Normalskola för flickor. *Karolina Widerström*, med. lic., prakt. läkare. *Emma Wretling*, f. Lénström, ordf. i Centralstyrelsen för För. Hvita Bandet. *Carin Wästberg*, Handarbetets Vänners konstnärliga ledare. *Lilli Zickerman*, förestånd. för Föreningen för Svensk Hemslöjd. *Thecla Ålander*, skådespelerska. *Hedda Ahlin*, skolföreståndarinna,

Böcker insända till Fredrika-Bremer-Förbundet nov.—dec. 1905.

- K. W. Appelbergs boktryckeri:** Sagor om djur för de minsta små. — I vår tids lifsfrågor, 9:e årgången, 4:e häft.
- H. Aschehoug & C:o:** *Lindbæk, Sophie Aubert*, Den yngste. — *Lie, Bernt*, Vildfugl. — *Normann, Regine*, Krabvaag. — *Zwilgmeyer, Dikken*, Maja. — *Ring, Barbra*, Tertit.
- F. C. Askerberg:** *Marryat, Kapten*, Masterman Ready eller Skeppet Pacific's förolyckande.
- Beijers bokförlag:** *Schoener, R.*, Den siste Hortensiern. — *Hoffman, Franz*, Don Quijote från La Mancha.
- Wilhelm Billes förlag:** *Madsen, Johanne*, Ministerns döttrar. — *Stevenson, R. L.*, Den svarta pilen. — *Henty G. A.*, Bland rödskinn och cow-boys. — *Beskow, Elsa*, o. *Oterdahl, Jeanna*, Blommornas bok.
- Björk & Börjesson:** Bröderna Grimms sagor. Ill. af Arthur Sjögren.
- Bohlin & C:o:** *Boeck, Christopher*, Unga hjärtan.
- Albert Bonnier:** *Key, Ellen*, Lifslinjer, del II. — *Heidenstam, Verner von*, Folkungaträdet. — *Karolinerna*. Illustr. — *Wagner, Richard*, Nibelungens ring. Öfvers. af Sigrid Elmblad. — *Granqvist, Ida*, Skiftande röster. — *Landegård, Axel*, Drottning Margareta. — *Blicher-Clausen, Sonja*. — *Geijerstam, Gustaf af*, Andreas Vik. — Kunskap för alla. En handbok för allmän medborgerlig bildning. — *Christmas, Walter*, Peder Most som styrman och kung. — *Früs, J. A.*, Lajla eller skildringar från Finnmarken. — *Gyllander, Hugo*, Sagor och fabler. — *Lindström-Saxon, Johan*, Sångerna om henne. — *Ossian-Nilsson, K. G.*, Marx Meyer på Varberg och andra berättelser. — *Lassen, Helene*, Ur barnens värld. — Vår Tyrolerresa i bilder och bref. — *Mankell, Julius*, Svenska hjältedater. — *Warburg, Karl*, Ur svenska sången. — Verdandis småskrifter N:o 130—134.
- Kommanditbolaget Chelius & C:o:** *Becker, Käthie van*, Stina, Greta och jag. — *Schwab, Gustaf*, Sagor ur den klassiska forntiden. — Lilla Rödlufvan. — Hans och Greta.
- Fahlcrantz & C:o:** *Foerster, Fr. W.*, Lefnadskonst.
- Folkskolans barntidnings förlag:** Guldslottet. — Lilleputt. — Julklappen 1905. — Julklockan.
- Fosterlandsstiftelsens Förlagsexpedition:** *Houen, Karl*, Egoismen. — *Löwenhielm, G. S.*, Jag tror — hjälp min otro. Den rike ynglingen och Sakkeus. — *Warneck, D. G.*, Bön för missionen. — *Thulin, Joël*, Sjömansmissionens evangelium. — Maja Per Ola lappojken. — Drag ur Carl Johan Lindbergs lif. — *Walton, O. E.*, Olivias berättelse. — *H. v. R.*, Vid Jesu hand. — *Lenk, Margareta*, I fridsfurstens tjänst. — *Lindhagen, Teodor*, Korn från såningsstunder. Del II. — *Funke, Dr. Otto*, Resebilder från Sverige. — Snöhvit. Barnens kalender. — Hemmets kalender. — Lilla Sessan. Smättingarnas julkalender. — Varde Ljus. — Frideborg 1906. — *Madsen, N. P.*, Soluppgång. — *Grane, Hillis*, Lille Hans. — *Margrethe*, Prästfrun. — *Fries, N.*, I Kristi fotspår. — *Wittgen, W.*, Bergsmannen från Klostergrab. — *Fahrenkrug, H.*, Nådevägar. — *Webster, F. S.*, Elia. En bödens man.

- *Holmberg, Olof*, Stycken ur Davids psalmer. — *Hammarsten, Fr.*, Sådd på Guds åker, häft. 8—10.
- Hugo Geber:** *Langsted, Adolf*, Utan hem. — *Campbell, Godric A.*, Bellis. En Frankrikes dotter. — *Quiding, Annie*, Fru Fannys son. — *Hodgson Burnett, Frances*, Två berättelser.
- Hasse Tullbergs förlag:** *Barr, Knut*, Studentsångarfärd till Amerika.
- Förlagsaktiebolaget Helios:** *Browning, Robert*, Rättfångaren från Hameln. — *Söderhjelm, Alma*, M:me Rolands bref i urval. — *Collodi, C.*, Pinocchio's äfventyr.
- A.-B. Hiertas bokförlag:** *Omplada, Georg von*, Herzeloide.
- Lars Hökerberg:** *Eilersgaard, Charlotte*, Familjen Helwig. — Fru direktörskan. — *Thorne, Guy*, Nat. — *Pallin, Erik*, Kamratlif och skolpojks-historier. — *Söderlund, Elise*, Familjen Barren.
- Adolf Johnson:** *Schmid, Christopher von*, 200 små Berättelser för barn. — *Clemens, Bertha*, Fröken utan namn. — *Spyri, Johanna*, Gritlis barn. — *Leighton, Robert*, Spökskeppet. — *Verne, Jules*, Chancellors skeppsbrott. Martin Paz. — *Marryat, Kapten*, Sjökadetten Easy. — *Perrault, Charles*, Sex små sagor. — Småttingarnas favoriter. — Smäherrskapets hvardagsbestyr. — Lifvet i Lappmarken. — Ny ritkurs för barn.
- A.-B. Ljus:** *Zweigmeyer, Dikken*, I fröken Lybecks flickpension.
- Nordin & Josephson:** Ljusets tjänare. Länkar i sanningens kedja, 11:e häft.
- P. A. Norstedt & Söner:** *Chateaubriand, François René de*, Atala. — *Hauff, Wilhelm*, Sagor. — *Reuter, O. M.*, Drag ur djurens lif. — Svenskt folkbibliotek: Ser. III, 7—9. Ser. VI, 2, 3. — *Melander, Richard*, Kaparen. — *Scheffel, Joseph Victor von*, Ekkehard. — *Lobedanz, Arnold*, Peter Kock i Port Arthur. — Smähemmens kalender. 2:dra årg., häft. 1—3.
- A.-B. Sandbergs bokhandel:** *Törne, Elsa*, Solidar. En lifsfråga för hemmen.
- W. Schultz:** Dantes gudomliga komedi. Öfvers. af *S. C. Bring*. — *Torén, C. A.*, Predikningar. — *Centerwall, Otto*, Evighetsfrågor. — *Eklund, J. A.*, P. Genberg. Hans filosofiska åskådning.
- Fr. Skoglund:** *Sutcliffe, Halliwell*, Herrn till Withens. — *Breun, Sophie*, Konungabarn.
- Svensk läraretidnings förlagsaktiebolag:** Fågel blå, 8:de årg. — Sagas julebok, no 4. — Silfverhvit och rosenröd. — Jultomten, 15:de årg. — Tummeliten, 11:te årg.
- Söderström & Co:** *Westermarck, Helena*, Dolda makter.
- Wahlström & Widstrand:** *Wharton, Edith*, Mesallianser. — *Beskow, Elsa*, Gnällmäns. — *Nordenfalk, Sigrid*, Godt bord. — *Wilde, Oscar*, De profundis. — *Hearn, Lafcadio*, Natalika. — *Gernandt-Claine, Jane*, När sjön går hög. — *Angered-Strandberg, Hilma*, Under söderns sol. — Jul 1905. Utg. af Konstnärsklubben. — *Beskow, Natanael*, Tids-tecken. Predikan. — Skriftserien »Vägen», häft. 4. — *Ostwald W.*, I kemiens förgårdar, del II, häft. 5, 6.
- Enskild sändning:** *Nauckhoff, Adelaide*, Ätten af Klint. Anteckningar ur släktpapper.

Svensk Dam-Tidning

erbjuder en god och underhållande
lektyr för svenska hem. Den inne-
håller uppsatser i alla ämnen, som
beröra kvinnan och familjelifvet.

Svensk Dam-Tidning är
tvifvelsutan en af Sveriges mest po-
pulära familjetidningar, som trots det
billiga priset bjuder på ett värdefullt
innehåll.

Prenumerationspriset är för $\frac{1}{1}$ år
kr. 2.40, $\frac{1}{2}$ år kr. 1.25, $\frac{1}{4}$ år 70 öre.

Profnummer på begäran gratis och franko.

Adr. Stockholm.

Anmälan.

Dagny, utgifven af och organ för **Fredrika-Bremer-Förbundet**, anmäler med **1906** sin 21:a årgång. Tidskriften skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Liksom tillförene skall **Dagny** beakta kvinnofrågan och dess företeelser samt ägna sin uppmärksamhet åt olika områden af kvinnlig verksamhet, såväl de praktiska som de intellektuella. Ehuru största utrymmet är förbehållet åt sociala frågor, stå de litterära intressena äfven på tidskriftens program. *ufversikter och notiser, kortare berättelser, resebref, biografiska och historiska utkast m. m.* skola alljämt rikligt i tidskriften inlyta.

Dagny redigeras af fröken **Lotten Dahlgren**, till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer **1906** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af **Fredrika-Bremer-Förbundet** . . . kr. 3.50.

För icke medlemmar af **Fredrika-Bremer-Förbundet** » 5.00

Förbundsmedlemmar prenumerera å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå till ett pris af 30 öre pr enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå: Tunnelgatan 25.

Rikstelefon 68 98. A. T. 82 11.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 det enda som erhöil högsta utmärkelse, *Guldmedalj*, och detta i sin egenkap af »antiseptiskt munvatten» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Konungens hofleverantör

Stockholm.